

СПОРТ

Соче д'айихъар альпинистка
хиннача Албохчанаъкъан Лейлайна
хетаяъ ладдалхой яхъаш

16

БЕРИЙ ДУНЕ

Наъсарен кхален
дешархошта довзийтар
эрсий матрешкай
истори

15

СЕРДАЛО

WWW.SERDALO.RU

ГІАЛГІАЙ МЕХКА КЪАМАН ЮКЪАРА ГАЗЕТ

№39 (12766)
Ардара
бутт,
15 ди, 2026 шу

Газет арадувл 1923-ча шера
майтсела бетта 1-ча дийнахъа денз

1973-ча шера
«Сердало»
газета
«Сийлен хъарак»
яха орден
еннай

ЦІАЙШ

ГІалгІайчен
Паччахьалкхено
дийцар Наъсарен 245
шу дизарга е езаца
кийчонах

4

СВО

СоарІапча хъадиьлар
Россе Турпалхочун
Боканаъкъан Мустафай
пен тІара сурт

5

ДЕША ГОВЗАНЧАШ

Янданаъкъан
Жамалдий 110 шу
дизарга

6

КУЛЬТУРАЙ БУВЗАМАШ

ГІалгІайче дакъа
лоацаш хургъя «София»
яхаца кераста динца
ювзаеннача фестивале

10

БОКЪОНАШ ЙОВЗАР

ГІалгІайчера
госавтоинспектораш
берашта наъкъашка
лелара бокъонаш
хъехаш ба

11

@gserdalo

vk.com/gserdalo

Дзен сердало

www.serdalo.ru

Ханашта, доазонашта юкъера бувзам

Мишта хъакхолл федеральни центро,
ГІалгІайчен юкъара хургдар

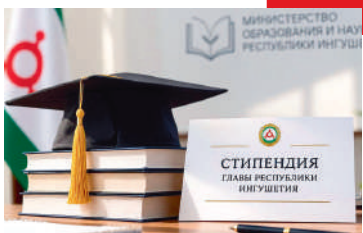
8-9

Курсантий денал

ГІалгІай мехка
дагалоаттама
улг оттадир
«Даъкъастен
Прохоровкан»
къонача
турпалхошта

3

Галгалайчен Кулгалхочун стипенди хьожадарца дувзадenna дехараш чуэцаш да

Ужахьанаькъан Хьамзат

2026-2027 дешара шера Галгалайчен Кулгалхочун стипендеш ийдара дехараш хьэцаш бола болх дIаболабаьб. Цу юкье хила бокьо йолаш ба шоллагIча е кхоалагIча курсе, иштта кхы а лакхегIарча курсашка дешаш бола Галгалайчен студенташ. Из программа лаьрхIа я российский вузий студенташ, иштта Галгалайчен паччахьалкхен колледжий, техникумий студенташ. Керттера дIадехараш - академически декхар цахилар, хьалхара ши сесси дика дIаенна хилар.

Галгалайчен дешара, Илман Министерстве «Сердало» газетата ма аллара, каьхаташ хьайду 2026 шера, ардара бетта 9-ча денгара 30-ча денга кхаччалца оршот, пIаьраска деношка 15:00 даьлча денз 17:00 сахьат даллалца укх адресах: Наьсарен-Шаьхар, Московски урам, 37, 3-гIа гIат, кабинет №6 (Галгалайчен дешара, Илман Министерство).

Цига лаьрххIача операце бIухой, цар дезалаш бокьо йолаш ба аргIагIа доацаш каьхаташ дIадала, араьха деша багIараш шоаш тIахила безаш бац. Царна болча аьттонна QR-кодага гIолла шоаш хоам хьабайта йиш хургIолаш вIашагIделлад из гIулакх. Цу тIа хила деза тIехьарча шин семестрах долча цар дешара толамех дола хоамаш.

QR-кодага гIолла хоам бе таро хургья 2026 шера ардара бетта 31-ча денга кхаччалца, бакьда из дар аьнна бIарча каьхаташ чудалара болх цу тIа чакхбоалаш бац.

Галгалайчен паччахьалкхен университетта студенташта кIеззига кхыча тайпара да каьхаташ чудалара хьал. Уж хоржаргба вуза кулгалхоша шоаш, цудухьа каьхаташ цар дIадохийтаргда университетта администраце.

Яьха хьалаш дикагIа довза таро я Галгалайчен дешара, Илман Министерство сайта тIа.

Турпалхой дагалаьцар, «Даькьасте лаьтта тIом» яхача кердача сийленга юхе

Баркинхой Мурад

Келаматанаькъан Маьхьмуд-Иаьлас дакьа лаьцар, лаьрххIа зизаш а доахкаш, дIахьохиннача Россе тIема сийлен Ди хилара хетаяьча кхетачене. МагIалбика кхален СоагIапча «Даькьасте лораяра» яха керда сийленг хьаделаш дар. Цига гулбелар дукха лакхарча даржашка латта нах, Иаьдала низа викалаш, юкь-

арло. Иштта цига дакьа лацара республикан кулгалхочунца цьхана, СКФО гIолла йолча Россе МВД Керттерча урхаллен кулгалхо, иштта республикански чурча гIулакхий Министерствон кулгалхо Котов Владимир.

«МагIалбика лаьтта керттера дакьа дIалоацаш дар Даькьасте лораяш лаьттача тIем тIа. Укхаза тIом беш хилар бIухой а,

бахархой а цьхана, уж духьальэттар, моастагIа мехкадаьттан тIа ца кхачийта гIерташ. Из чIоагIа лоархIае а дар. Баркал оал аз Бачурин Сергей Викторовича, ветеранашта, массане, МагIалбик лораяш бейнача бIухой дагалоаттам кхолларах. Из истори ноахалгара ноахалга доалаш дIадаха деза, вай бицбе йиш яц Даькьастен латар лаьттача ханашка, шоай са ца кхедеш, моастагIаоа духьаллат-

таш, вайга сийрда кхоане кхачийтара цу лаьтта лийгарий цIераш», - аьлар Келаматанаькъан Маьхьмуд-Иаьлас.

МагIалбика доал деча даькь тIа сийленг оттадар хьаллаьцар яр СКФО гIолла йола Россе МВД Керттера урхалле. Из исторически проект кхоачашгьяр цо могадир. Из лоархIае а я, республикан тIема - исторически тIехьале лораяра.

Мехкада: Даькьасте лораяча лоархIае моттиг дIалоацаш хилар Галгалайчен бахархой

ГIазданаькъан Ахьмад

Тахан Россе белгалдеш да тIема сийлен Ди - Даькьасте лораяш, тIабенача немций-моастагIчун бIена духьальэтта Ди. Из тIом лаьттар 1942 шера, кIимарса бетта 25-ча денгара дIаболабенна, 1943 шера ардара бетта 9-ча денга кхаччалца. Из керттера хилар Сийлахь-боккхача Даьймехка тIем тIа. ЦIеча эскаро моастагIа МагIалбика тIавитанзар, цо вIашагIбелла тийшаболх чакхбаланзар. Даькьа-

стен мехкдаьтта тIакхача гIерташ вар моастагIа, бакьда духьальэттача советски эскаро из вохавир. Цу юкье доккха дакьа лаьцар МагIалбике дIахьохиннача тIема операце.

«Даькьасте лораяш лаьттача тIема исторецара лоархIамерIа йола оагIув я МагIалбике лаьтта тIом. Укхаза кьиза тIема денош дIахьох турпала денал дола Даьхен кьонгаш, советски союза салтий, мехка бахархой цаI санна духьальэттар моастагIаоа, из

МагIалбике чу ца валийта. Цига иштта денал гойтарах Российски Федерацие Президентта Путин Владимира Амарак МагIалбика «ТIема сийлен шахьар» аьнна цIи елар. Цига доккха дакьа юкьедера Галгалайчен бахархоша, уж денал долаш латар моастагIаоа духьальэтта. Вай лорабеш лелабу царех бола дагалоаттам. Из Котало гаргайоалаеш лийгарий сий ду. Вай декхар да кьонача тIехьенга кхоачийташ, царех бола дагалоаттам лелабар, царна шоай мехка исто-

ри дикагIа довзийташ. Даим сий долда бейнача турпалхой! ЛерхIам хилба вай Даьхе бахьан летарий», - аьлар Галгалайчен кулгалхо Келаматанаькъан Маьхьмуд-Иаьлас.

1942 шера гурахьа МагIалбик яккха тIавенача моастагIчун боккха тIема низ бар, цунгахьа совле а яр, бакьда цунна дага хиннадацар ше иштта вохаваь тIехьашка кхоссаргва, аьнна. Советски бIухоша кIаьдваь, хIалакьаь бохабир цун низ, Эдала даькь тIа ший тIема низ баккха таро яланзар цунна.

Курсантий денал

ГалгІай мехка дагалоаттама улг оттадир
«Даькъастен Прохоровкан» кьонача турпалхошта

ГІазданаькъан Ахьмад

ГалгІайчен МагІалбика кхален СоарІапча лаьрххІа йола кхетаче хилар, 1942 шера МагІалбике моастагІа чугІертача хана, цунна духьальэттача кьонача курсантий сийна сийленг хьаделлаш. Цу дагалоаттамо цІаккха дицдергдоацаш дир С. М. Кирова цІерагІча Буро тІарча тІема училищен курсанташа гойта денал, цар турпалал. Уж денал долаш духьальэттар моастагІчунна, МагІалбика го баь моастагІа тІавенача хана. Из исторен-мехкагІончий моттиг ГалгІай лаьтта хьаеллаш кулгалхоша, иштта Даькъастен федеральни куранга ГІолла йолча Россе МВД Керттерча урхаллен болхлоша массе оагІорахьара новкъостал дир.

«Сийленг хьаделлаш даькъа лаьцар ГалгІайчен кулгалхо-чо Келаматанаькъан Махьмуд-Іаьлас, СКФО ГІолла йолча Россе МВД ГУ кулгалхочо Бачурин Сергея, ГалгІайчен чурча ГІулакхий министра Котов Владимира, бокьонаш лорерий викалаша, депутаташа, МагІалбика кхален бахархоша, ветеранаша. Цига даькъа лоацаш хиннараша мемориала тІа зизаш даьхкар, бейнараш да-галаьцар йист ца хулача минотаца. Иштта зизаш даьхкар МагІалбика кхален бІухой сийлен улга тІа», - аьлар «Сердало» газетага, ГалгІайчен Паччахьалкхене.

Из сийленг хьаххоллар лоархІаме дар, исторически бакьдар лорадара, курсантий-кировций денал цІаккха диц-лургдоацаш дагалоаттадара. Керда сийленг оттадаро таро

лу Даькъасте бахьан, цу унзарча 1942 шера, гурахьа лаьтгача тІема духьальотташ латаш хиннача кьонача турпалхой сий де, царна карагІдаьннар дагалоаттаде. МоастагІчун низ дуккха а дукхагІа бар аьнна доацаш, цун низ кхачанзар вай салтий юхабаха, керттерча доазонна тІакхача ГІийрта моастагІа вохавир, цигара юхаверза везаш хилар.

«Сердало» газето хьалхагІа яздаьдар, 1942 шера Алхан-чуртски дукъ тІа боккха тІом латгарах. Цу хана Гитлера командоване ший чІоагІагІа бола низ тІабера Шолжа-ГІала, Баку моттигашкара мехкдаьтта ший доалахьа дерзде ГІерташ. Бакьда вермахта дикагІа йолча танкашта, «Викинг» СС чІоагІагІа лоархІаш болча бІуна, бов кийча болаш, духьалбаьлар советски салтий.

Къаьстта цига белгалбаьнна-рех бар С. М. Кирова цІерагІча НКВД тІема училищен кьона курсанташ. Хургболча эпсарех вІашагІбеллар лаьрххІа бола танкашта духьалара бІу, цар керттера герз дар танкашта духьала етта топаш. МагІалбика кІалха кхаьчача немций лирача бІуна духьальотта безаш бар уж, бакьда кхерабenna юха ца боалаш, кьонача кировцаша денал, майрал гойташ тІом бир. Даим детташ долча герзах, лакхера чуетгача бомбаех кхерабenna юхабаланзар, уж нийса тІаболхар моастагІчунна - уж юххе хьатІакхача, тІаккха топаш йолайора.

Из дукха цІий Іомохкадаь латар цІаккха а дицдергдац, цар сий дергда адамаш мел да-хача хана.

Эггара халагІа ха яр цу тІем тІа 1942 шера тов бетта 28-ча дийнахьа. Цу дийнахьа, ГалгІай юрта СоарІапча, тІехьагІа «Даькъастен Прохоровка» оал цох, дІаболабелар дукхача сахьаташка лаьтта танкашта беш хинна тІом. Цу хана, чІоагІаца танкашца тІабоагІаца моастагІчун бІуна духьальэттар майора Филиппов Владимира кулгал деш хинна 52-гІа къаьстта йола Гвардейски танкай тоаба, хІаьта курсанташ-кировцаш

иштта турпала денал гойташ тІом беш бар лаьтта. Духьала цхьан дийнахьа-бийсан цар йохайир, йоагайир 25 немций танк.

Цул тІехьагІа дукха ха дІаяхар, бакьда наха дика дагайоагІа уж унзара хана. Тахан ноахалгара ноахалга доалаш, лораду цу даькъ тІа моастагІчун духьальэтта шоай синош дІаденнарий сий. СоарІапча оттадаьча сийленга-га хьежача дагау, 1942 шера тов бетта лаьтта тІема Іазап.

Вай уйла ю, цу хана латаш хиннача цу кьонача курсантий. Уж хилар МагІалбик лораш кьизача тІем тІа моастагІчун духьала лата безаш. Цо вай салташта тІабенар боккха низ бар. МоастагІа хьежар Даькъастен мехкдаьтта карадерзаде, бакьда шоай са дехка лаьтгача салташа из вохавир.

Вай керттера декхар да цу кьонача турпалхоох бола дагалоаттам биццар. Из дагалоаттама сийленг дика масал да таханарча кагирхошта денала урок ялара. Вай берашта «Даькъастен Прохоровках» дувцаш, вай лорабу дІаяхача, таханарча ханашкара бувзам. Даим латтаргда адамий дегашка кьонача кировцашта цу тІем тІа карагІдаьннар, Даьхе бахьан цар бовр!

Гаьгенаькъан Руслана ГІалгІайчен Халкьа Гуллама бархІлагІча кхайкарала Совета хьалхара кхетаче дІайихьар

Курскенаькъан ИбрахІим

ГалгІайчен Халкьа Гуллама бархІлагІча кхайкарала Совета кулгалхочо Гаьгенаькъан Руслана хьалхара кхетаче дІайихьар. Доакъашхоша дийцар хьалхарча йоккхача кхетаченга кийчо ярах, партийни фракцешта регистраци ярах.

Кхетаче дІахьош даькъа лоацаш бар республикан Кулгалхочун администраце, Паччахьалкхен викалаш, Минюста урхалле, иштта фракцей, парламента комитетий кулгалхой.

Парламента болх вІашагІболлаш, хьаххеллар йиь фракци. «ЦаІ йолча Рос-сена» кулгал деш ва Алас-

ханаькъан Мухьмад, цунна чувоагІаш ва партийни оагІонцара хержа 27 депутат. «Нийсхо йолча Россе» даькъ тІара парламенте болх беш ва Оздой Руслан, Іарпенаькъан Іалихан. ЛДПР хьашташ лоаттадеш хургва Гаданаькъан Гелани, Хаматхананаькъан Іийса. «Керда нах» яхача парте викал хургва МутаІаланаькъан Іумар.

Вице-спикер, дешара, культуран, хоамий политикан комитета кулгалхо йолча Хьаьшанаькъан Азас проекта юкье ши хаттар хьалхадаккхар: республикан дешара, Іилман Министерствос баьча балхах дувцар, иштта Удмурте Госсовето РФ дешара Министрага Кравцов Сергейга даь кхайкарал. Цу тІа

дувц берашта тІехьара тІа кхетам балара йолча моттигашка болх беча хьехархошта пенсионни Іалашо ярах.

Юртбоахама политиках, Іалама таронаш лелаяра хаттарех йолча комитета кулгалхочо ГІулой Руслана дийцар законаш хьаххолларах.

Гаьгенаькъан Руслана депутаташ тІахьийхар дешара министрага ладувгІара, цу даькъ тІара хаттараш кхоачашдара. Цул совгІа, цо тІадиллар цу хаттарех йолча комитетий балха гуйранара сесси дІахьош де лаьрхІар белгалдар, иштта республикански законаш хьаххоллара хаттараш мишта латт хьажар. Къаьстта терко цо тІаяхийтар, хьатІадоагІаца шера республикан бюджета

проект оттаеш хилара.

«Из мехка керттера каьхат да, цун керттера терко лоаттае еза. Из дош дувцаргда

массахана депутатий, боахамий цхьана къамаьл долаш», - аьлар Гаьгенаькъан Руслана.

МагІалбикера Галай, Совтанаъкъан урамашка наъкъа кІийле кийчъеш латт

Курскенаъкъан ИбрахІим

МагІалбике кийчо еш латт Галай, Совтанаъкъан урамашка наъкъаш Іодахка. Цига наъкъа оасаш нийсдир: КІийле ярга хъежжа, дІахьоргда дІахора балхаш.

Из болх дІахьош ба шахъара кулгалхочо Боканаъкъан Мухъмада тІадиллача декхарах. АргІанара балха дакъа дІахьош, цар гІумжагІа вІашагІийна (ПГС) кІийле кийчъергъя, цо таро лургъя цу наъкъа хъал дикагІа хилийта.

МагІалбике, бахархой дехарах, №2 йолча ишкола доазув тоадеш латт

ГІазданаъкъан Ахьмад

МагІалбике, № 2 йолча ишкола гонахъара доазув тоадеш, болх дІаболабаъб Спокойни яхача урам тІа. Из дехар бахархоша шоаш хъалхашка оттадаъдар: цар доазон тІара хаттараш дийцар администраце шоаш тІаийцача хана.

Шахъара кулгалхочо тІадиллар из дехар кхоачашдар. Керттера терко лоттаю ишкола доазув тоадара, цига сердал, хиш дІаахара йола моттиг хилийтара.

ДогІаш дийлхача хъаІайна хиш цхъан моттиге латта йиш йолаш дац, уж дІаухаш йола моттигаш хила еза. Берашта а цо хъаххолл дика хъалаш.

Шахъара администраце белгалдир; из болх дІахо дІахьоргба, аьнна. Иштта баркал аьлар бахархошта, цар цу тайпара хаттараш кхоачашдеча дакъа лоацаш хиларах.

ГІалгІайчен Паччахъалкхено дийцар, Наъсарен 245 шу дизарга е езаца кийчоноах

Баркинхой Мурад

ГІалгІайчен Паччахъалкхене кхетаче дІайихъар, Наъсарен 245 шу дузаш хилара цІайга кийчо ярах дувцаш. Из моттиг езъергъя ардара бетта 16-17-ча деношка. Кхетаче дІахьош вар республикан правительствон кулгалхо Сластенин Владимир.

Из дош дувцаца дакъа лоацаш бар, из кхоачашдара бехтокхаме долча боахамий, министерствай викалаш, бокъонаш лораяра, сиха гІо дара гІулакхаш тІара нах, доал деча

дакъъ тІара, цхъанкхетарий кулгалхой.

ЦІай дездара программа, иштта карарча хана цунга кийчо яра хъал довзийтар ГІалгІайчен культуран, туризма министра Лаьнанаъкъан Залинас, Наъсарен администраце кулгалхочун гІончас Алхастанаъкъан Хаде. Кхетачен доакъашхоша техкар цІай дІахъу майдаш кийча хилар, концертий программаш вІашагІйохкар, транспорта, лорий гІо дар, ха дара дакъъ тІара хъал миштад.

Кхетаче ма аллара, хъаьшашта лаьрхІа концерта программаца хургъя ГІалгІайчера, Даь-

къастен лоалахарча республикашкара кхоллама тоабаш, артисташ. Иштта цига хургда къаман даараш, халкъа кулгаговзала пхьоалле, говзанчий хъехамаш, моттигерча товараш арахецарий ярмарка.

Керттера майда хургъя шахъара культуран ЦІа, Іама юхера доазув, Малсаганаъкъан КІарцхала цІерагІа парк. Юбилей йолаш хъаделларгда кердадаьха юкъара доазонаш. Бераш долча дезалашта вІашагІдохкаргда интерактивни доакъош, яхъаш, викторинаш, берашта лаьрхІа программаш.

Къаьстта йола оаргІув хетаь хургъя шахъара исторена, цун бахархошта. Наъсархошта гойтаргъя «Наъсаре сибаташца» яха проект, иштта шахъара дІаяхача ханах дувцаш документальни фильм гойтаргда.

Сластенин Владимира белгалдир, из цІай дика дІадахъара берригача гІулакхерча наьха дика вІашагІбелла болх хила беза. Цо яхачох, из болх вІашагІболлара хаттараш хъалхе а кхоачашде деза, цІай лакхача боарам тІа дІахьоргдолаш, шахъара бахархой, хъаьший самукъадоаккхаш.

Шолже керда автостанци хъаелла кийчлуш ба

Ужахъанаъкъан Хъамзат

Шолже кийчо еш ба, керда автостанци хъаелла. Гонахъарча Суворова урам тІа лостам бир: никъ кердабаьккхар, цу гІишлонна атта тІагІоргвола хъалаш хъак-

хеллар, 13 машина Іооттае моттиг хъайир.

ХъалхагІа цу урам тІа асфальт Іубилабар 500 метр, догІаш дІаахара моттиг кийчйир, гІашлошта наъкъа такилг диллар.

Карарча хана гІишлонхой чура балхаш йистедоахаш ба. Уж йистедаьлча, из моттиг болх бе йолалургъя.

Белгала ма дарра, автостанци хъаеллар лоархІаме да шахъара транспорта оаргІув дегІайоалаяра. Укха-

зара дІайолхаш хургъя шахъара, иштта шахъарашта юкъера рейсаш, хІаьтнаха эша дикагІа дола хъалаш хъаххолларгда. Цул совгІа, юкъарлон транспорта цхьоаргІо йолаш лела таро хургъя.

Магасе турпалхо-пограничник Бодак Николай дагалаьцар

Ужахъанакъан Хъамзат

СоагIапча хъадиьллар Россе Турпалхочун Боканаькъан Мустафай пен тIара сурт

ГIазданаькъан Ахьмад

ГIалгIайчен МагIалбика кхален СоагIапча, №30 йолча юкьерча ишкола пен тIа го йиш йолаш да Россе Турпалхочун Боканаькъан Мустафай пен тIа дилла сурт. ЛаьрххIа йола кхетаче дIайихъар артмортиг хъаеллара хетаяь, цига бар дукха хъаьший, моттигера бахархой. ГIалгIайчен Кулгалхо Келаматанаькъан Махьмуд-Иаьла а вар дакъа лоацаш, республикан вахархочун лерхIам бе вена. Республикан кулгалхочунца цхьа-на пен тIара сурт хъадиьллар Даькъасте ГIолла йолча Россе МВД Керттерча урхаллен кулгалхочо Бачурин Сергейс, ГIалгIайчен чурча ГIулакхий министра Котов Владими-

ра. Иштта Даьхен бIухочун лерхIам бе баьхкар бокъонаш лораяра Iаьдала болхлой, депутаташ, СВО ветеранаш, МагIалбика кхален бахархой, Турпалхочун дезал, гаргара нах.

Пен тIа диллача сурта тIа Боканаькъан Мустафайца цхьана латт къона эскархо Iоахарганаькъан Рашид. Республикан Кулгалхочо яхачох, цу тайпара кеп хиларо таро лу Даьхен бIухочох бола дагалоаттам лорабе, денала лоархIам мел ба къонача ноахалашта хайта.

Боканаькъан Мустафас яьккхар Московски лакхара тIема командни училище, из хилар бIун командирагара мотиичархой батальона ко-

мандирага кхаччалца. Цунна елар Денала орден, «Майрал», «ТIема ГIулакх сий долаш дIадахъарах» яха майдилгаш.

2023 шера маьцхали бетта 15-ча дийнахъа эпсар велар, тIема декхар кхоачашдеш. Цо денал, майрал гойтарах цунна, венначул тIехъагIа, елар Рос-сийски Федераце Турпал яха цIи. Цун цIи лелаю №30 йолча, пен тIа цун сурт даьча ишко-ло, иштта ГIалгIайчен «Къонача эскара болама моттигерча даькхо», - аьлар «Сердало» газетага ГIалгIайчен Паччахьалкхене.

Эггара чIоарIарIа тIаийцар Мустафай гаргарча наха даькъамаьл. Цун дас, фусам-на-нас Азас хIаранена баркал аьлар из дагалацарах. Турпалхочун дас кхайкарал дир де-

шархошка, царна нийса никъ хьалхабоаккхаш, цо дешархой тIахьийхар шоай хьамсара мохк, юрт езаш хилара, бокъонца бола къонахий болаш хьалкхера. Доккха цIай дар кхувш йоагIаца тIехьенна ГIалгIайчен Кулгалхочо, СКФО ГIолла йолча МВД ГУ кулгалхочо кхъ мехкагIоначанна совIаташ далар - Боканаькъан Ибрахима, Фаьрганаькъан Ювсапа, Боканаькъан Ахьмада III-ча лерхIама «Къонача эскархой сий» яха седкьий делар.

Пен тIара сурт хьаделлаш вар Келаматанаькъан Махьмуд-Иаьла, Бачурин Сергей, Турпалхочун воI Боканаькъан Мухьаммад, иштта къона эскархо Iоахарганаькъан Рашид. Цул тIехъагIа йист ца хула минот дIайихъар.

Магас-Шахъара №1 йолча ишколе-берий беша лаьрххIа «Турпалхочун Парта» хъай-ийллар, из хетаяьяр ГIалгIайче ГIолла йолча Россе ФСБ Погранични урхаллен болхлочунна Бодак Николай Михайловича. Ишколечра сий-ленго лелабергба, ший тIема декхараш дика кхоачашдарах, валарца Денала орден еннача бIухочох бола дагалоаттам.

«Из кхетаче дIахьош дакъа лоацаш хилар Россе Президента СКФО викала аппарата ГIалгIайче ГIолла вола федеральни инспектор Гудов Залим, ГIалгIайче ГIолла йолча Россе ФСБ урхаллен погранични ГIулакха кулгалхо Синицын Вадим, «Россе эпсараш» яхача моттигерча даькъа кулгалхо Галай Руслан, иштта турпалхочун фусам-нана Бодак Мария.

«Турпалхочун Парта» хьаделлар лоархIаме да, цо лелабергба цох бола дагалоаттам, денал дола бIухо цIаккха а вицлургвац вай ноахалашта. Цу тайпара кхетаченаш дIахьоча хана, кхувш йоагIаца тIехьено дикагIа дIаэц цу ГIулакха лерхIам, граждaнски бехктокхам хилар, Даьхен ГIулакх дар мел лоархIаме да кхетаду», - аьлар «Сердало» газетага ГIалгIайчен дешара Министерстве.

«Турпалхочун парта» - из мемориальни улг хинна Iац. Цо тешал ду цу сага денала, цунна карагIдаьннача турпала ГIулакхашта, из ший Даьхе езаш хилара, цо хьалхадоах дешархошта Даьхен бIухочун турпала ГIулакхаш. Цун исторе Iомабергба уж шоай Даьхен ханаш бехктокхаме лорae, Россе мехкагIончий болаш хьалкхе.

Калининграде дарба деш вола ГIалгIайчен бIухо волча бахар

Баркинхой Мурад

Калининграде дарба деш волча, новкъосташа «Сава» оалача ГIалгIайчен бIухочунна тIехъагIа. Цун оагIув хьаллаца бахабар Калининградерча ГIалгIай къаман културан автономе кулгалхо Ваделанаькъан Саламхан, Гурьевски куран администраце вахара хаттарий урхаллен кулгалхо Рощанская Юлия. Из, тIем тIа чов яьчул тIехъагIа, укхазарба деш ва Балтийски форда тIема клинически госпитале.

«Цу хана гучадаьлар, бIухочун ши воI дIадахача шера Калининградски областе вена хилар «Турпалхой бераш: Боккха мохк» яхача моттигашта юкьерча проекта чудагIаш. Цу проекто

влашагIтехар ГIалгIайчен, Гурьевски куран СВО доакъашхой дезал: Калининграда областера бераш вай республике хьоашал даьхка хилар, цул тIехъагIа ГIалгIайчера бераш Балтике дахар. БIухочо баркал аьлар иштта ший берашта терко лоаттаеш хиларах», - дийцар «Сердало» газетага ГIалгIайчен Миннаце.

БIухочо белгалдир, Даьхе лораш латтача бIухошта мел лоархIаме да цIагIара деш дола новкъостал. Цо иштта хьоахадир, бIухой тIема мугIарашка шоай декхар кхоачашдеш болча хана, цIагIара а чIоагIа кIийле хилар, шоаш болча моттигашка декхар сий долаш кхоачашдеш хилар хоалуш да. Цо доккха баркал аьлар, иштта бIухой дезалашта терко лоаттаеш хиларах.

Наьсархой
ценошка МЧСа
болхлоша
ци ялара
кхерамзлен
гирсаш оттадир

Гизданаькьан Ахьмад

ГалгIайчен МЧСа, Пачахьалкхен цIи ялара тIахьожам лоаттабеча болхлоша, Наьсарен-Шахьара администарцеца цхьана вахара болом дIабихьар, бахархой цIера кхерамзлен хьал чIоагIдеш. Говзанча-ша мах боацаш цIи ялара кхерам болча хана хоам беш дола гирсаш оттадир, лаьрххIача тIема операце доакъашхой, дукхача дезалий, дIа-юха лелалуш боацача наьха цIеношка. Цун керттера маIан да, нах бахача даькъ тIа хатар хулача хана, хьалхке а цох хар, хIана аьлча ара шелал тIаеча цIи ялара кхерам массехказа лакхагIа хул.

ЦIи ялара кхерам хиларах хоам беш бола гирс зIамига ба, бакъда цо сага вахар кIалхардоаккх. Из пена тIа етхов тIа дIачIоагIлуш ба. ЦIи ялара хьал дIадолалуш, кIура массаза а лакхехьа хьалбодаш хул, цу гирсо из сиха зув, цо, цIаьхха, чIоагIа оаз лу, цIи ялара кхерам болга хайташ.

Уж гирсаш оттадарал совгIа, МЧС болхлоша Наьсарен бахархошца цIера кхерамзлен духьалара хьалаш до-взийташ къамаьл дир, царна шой телефон номераш дIаелар, яхаш, дийцар «Сердало» газетага ГалгIайче гIолла йолча Росс МЧСа Керттерча урхаллене.

Наьсарен
вахархочунна
6 шу набахта
валла ха техар,
боккхача
боараме
мефедрон
лелаярах

Курскенаькьан ИбрахIим

Магаса кхален судо хьакхайкайир 40 шу даьнна наьсархо наркотикаш лелаш хиларах бехкевеш йола кхел. Из хьалхагIа а лаьца ваьлла, хIанз из бехке ву РФ УК 2 д. 228 ст. (наркотически хьалаш леладарак).

Судо чIоагIдир, 2026 шера бекарга бетта, цу сага шийца мефедрон яха наркотик лелаеш хилар (4 - метилметкатинон) 3,70 грамм. Из, цунгара гуча а яьнна, полице болхлоша хьаяьккхар, чухьожача хана.

Бехк беш волча паччахьалкхен болхочун оагIув хьаллоацаш, даь зулам доккха хилар белгалдеш, судо цунна 6 шу ха техар. Из ха цо дIахьоргья тоавалара лаьрххIа йолча набахта.

Шераш дIаухе а, поэт-м вицлуц

(Янданаькьан Жамалдий 110 шу дizarга)

Гарчакханаькьан Сали

Кхоана нийсса 110 шу дуз, Нохч-ГIалгIай халкъа поэт Янданаькьан Хамарзий Жамалда вича денз. Иззал ха яьнначул тIехьагIа а наха вувцаш, царна везаш хиларо къаьгга тешал ду из йоккха деша говзал йолаш поэт хинна хилара. «Малав Янданаькьан Жамалда?» - аьнна хаьттача, вай къаман наха цIаккха аргдац цох «малав хац», «вовзац сона», «гIишлонхо ва», «лор ва»... Массане аргда «поэт хиннав». Цу шин дешо тешал ду Хамарзий Жамалдах бола дагалоацам хIанз а дийна хилара, бахаш хилара цун мехкахой дега-шка. Аз доаккхал ду Жамалда сайна массехказа вайна хиларах, цун дийнача оазага, дог айдеча байташка, цо ше ешаш, ладийгIа хиларах. ГалгIай мехка ишколе е цул гаьнна ара-хьа деша ваьгIача моллагIча сага йовзаш а боча а йолча цIерех цаI я гIалгIай халкъа поэта Янданаькьан Жамалдий цIи. Цох тамаш елга а дац, хIана аьлча кIоаргга къаман мотт, цун Iаьдалаш, къаман селхане а тахане а йовзаш волча цунна мо адамашта дукхагIа дагадоакхаш дола хIамаш ший кхолламе дувца дукхача поэташта хайнадац. Цун кхолла-ма юкьера цаI хайна а стихотворени ца ховш, е массехк мугI ца ховш гIалгIа наггахьа хуле тамаш я. Цох массаза лаьрхIав, хIанз а лоархI дикагIа вола къаман поэт. Хетаргахьа, цудуха енна хиннай цунна вай поэташта юкье эггара хьалха халкъа поэт яха цIи.

Цхьан дийнахьа университета вайнаьха меттеи литературани кафедра хьехар-хочо Илма-тохкама институтера цхьа книжка да ва-

хийтар со. Шозза вIаштардаь дар институт чухинна цIа. Библиотека малагIча гIата тIа я сайна белггала ца ховндаь, воддаше шоллагIча гIата тIа ваьлар со. Цхьан цIен ниI хийро йийлла латтар, чура хьаухаш гIаьлен кIур болаш. ДIагаргаваха, шортта дIачухьежар со. Лаккха айдаь, бедаоллаш книжка долаш, гIаьленах кIур боаккхаш вагIар Жамалда. Цу хана йоазонхой Союза лите-ратуран консультант вар из. Юхаваьнна, IокIалваьлар со, се харцахьа кхаьчалга хайна. ХIаьта а дикка тоам хилар сона поэтх бIаргкхетарах. Цул тIехьагIа Жамалда кхы вовнзар сона. Бакъда цхьаькха цхьа совгIат дир кхело сона а са группе баьгIача кхыча студенташта а. Тхона кураторалла ййтар Жамалдий йоI Марем. ХIетта дийша яьнна, араьхара цIаена из чIоагIа езаелар тхона ший оамалца, гIулакхаца. Дикка йIаьхача хана цо кулгал деш, дIахо дIадахар тхо. ПхелагIча курсе дар тхо, Жамалда сецав аьнна хезача хана. Из дар 1979 шера. Массанена йоккха чов хилар из

кхалхарах.

Вай мехкахо дика поэт хиннав яхаш, массанена ховш дола хIама юха белгалдаха лац сона тахан. Из массанена ховш да. Укхаза дагадох сона Чахкенаькьан СаIида цох аьнна дешаш. «Жамалдах доацараш дувца дезац, дар дийцача а кхоачам болаш саг вар из».

Цун байташ Iомаю карарча хана бе-беча классашка. Цар довзийт къаман истори, Iадаташ, лоамарочун вахар, ширача заман халонаш, гIалгIай цIенче, вахара хьисап; дезадолийт къаман денал, хьинар, къахьегам. Из ше а хиннав бокъонца вола къахьегамхо, хIана аьлча дика байт язье а кирпишк йотташ санна, ялат кхедеш санна хала хиннад. Из дика гу вайна цун «Фийг» яхача байтага гIолла:

«Лавтга аьхе,
Макха баьккхе;
Хьувкъа аьле,
Ловца баьккхе
Фийг дIабув.
Лавтгах баьлле
Хьаьн а беле,
Маьлхе баьле
Хоз а беле
Из хьалкхув.
Иштга поэта илии
Керта чу хьалкхий
арадоал,
Дег чура хьаьнлий,
Са наьна лоамашка
Лавча санна
ловзадоал».

Дика таржамхо хиннав Хамарзий Жамалда. Къаьстга сона хоза хеташ да цо М. Ю. Лермонтова «Сагота я...» яхача стихотворенена даь таржам. ГалгIай поэта мегаьд из стихотворени язье-ча хана хинна Лермонтова дега хьал ший гIалгIай къаман меттаца вайна ма дарра довзийта. Бакъдар аьлча, Жамалдий беррига кхоллам а ба сийлахь эрсий поэтабар санна цхьа ший тайпара са-

гота хеталуш дола сурташ кхоллаш. Деш вай Жамалдас даь таржам

«Сагота я, сахьувз, дег тIа
бала беча,
Кулг дала саг вац воалаш...
Безам... фу пайда ба безам
хилча?
Шераш дIаух – дикагIа
дола шера!

Мала везаргва? Ханна
къахьега дезац,
Дилла веза йиш йоацаш
да...
Хьанга хьежаргва? Цига
дахачун лар а яц.
Сашорто, бала – деррига
цига кIезига да.
Фуд безам?- хьалха е
тIехьа цун хозале
Хьаькьален бакъ дош
аьлча йовргья.
Хьо шийла вахара
бIарахьежача,
Вахар даьсса, Iовдала лов
зар да!»

Дерригача поэта вахара тара я из байт а цун чу-лоацам а. ЗIамига волаш нана ялар, лоамашка лелаш дайна малхара кашамаш, цар чу енначул тIехьагIа ага тIа яьгIача сесага гом, мекъа уст, лавттан тIара бIарг ца боаккхаш лела да, михьашка уха нана, кхы массагIа ла а го а дийзад лоаман Балте кхувш венача Жамалдий.

Поэтх дукха яздаьд критикаша Малсаганаькьан Абос, Дахкилганаькьан ИбрахIима, цунна хетаяь байташ я Гаьгенаькьан Гирихана, Вешкаранаькьан Мухьмада, Угурчанаькьан Азматгире, цох дийцад йо-азонхоша Озанаькьан Салмана, Чахкенаькьан СаIида, журналиста Пхьилекъонгий Ахьмада, кхычар. Сона хеташ, вай къаман мотт лебеш мел болча замашка яхаргья Янданаькьан Жамалдий поэзи, яхача заман дийна теш санна.

Дешара, кердача хувцамий зама

Буро кIалхарча №1 йолча, Заьзганаькъан И.Б. цIерагIча ишколе хьаькъал дола ноахал кхеду

ГIазданаькъан Ахьмад

Наьсарен кхален Буро кIалхарча №1 йола ишкол ГIалгIайчен дикагIа йолча иш-коlex цаI лоархIаш я. Тахан цо гойт лакха толамаш, юкьейо-ах дешара керда оагIонаш, из республикан дешара даькъ тIа доаккхал де йиш ярех я. Цу дикача толамашта тIехьа латт бIаьшерен истори, из дувза-денна да гIалгIай паччахьалке, дешара оагIув хьаькхоллар-ца.

Из истори ший овлашца дода гаьнарча 1920 шерашка. Къаьстта цу хана Буро кIалха ший наIараш хьайийллар ло-ман юхьанцарча ишколо, цун парташ тIа хайра моттигера 20 бер. Цу шерашка, беррига-ча мехка гIолла дIахьош бар де-шара тIакхувш бола болх. Буро кIалхара ишкол, юхьанцара дешар яха цIи йолаш яр, цига кхоалагIча классага кхаччалца мара деша таро яцар, цу хана из хьалхара боаккхаш гIа бар, гIалгIай къаман дийша ноахал кхедара.

Хьалхара хьехамча, хьаькъа-ла дуне довзийтар вар дешара, юкьарлон болхло, ГIалгIайчен хьалхара хьехархо Заьзганаь-къан Бейсолта.

Цун къахьегама никъ бок-

кха бар, ший гIулакх дезаш а вар, из бахьан долаш, цIаккха а йовргIоацаш язйир цун цIи мехка исторе оагIон тIа. Из вар цIихезача партийни, пач-чахьалкхен хьалхале дIахьош хиннача, ГIалгIай автономн хьаькхеллача Заьзганаькъан Идриса да. Таханарча заман Буро кIалхарча ишколо Заьзга-наькъан Идриса цIи лелаю до-аккхалца, цига лораду уж мах бараш ноахалгара ноахалга кхоачийташ, сий долча мехка-хой цIераш йиц ца еш.

Цу дешара моттига керда вахар дIадоладелар 1964 шера, цига хьалйир йоккха, шозза вIаштарьяь гIишло. Тахан хьал-харча, къаьнарча гIишлон чу хиннар дац. ХIанз хувцаделар Буро кIалхен №1 йолча ишко-ла хьалаш. Из лакхача техно-логешца ювзаенна классаш а йолаш, кхоzza вIаштарьяь гIишло я, из ГIалгIайчен деша-ра даькъ тIа дикагIчарех цаI лархIар а нийса да.

Цу ишкола чухьаьха да вай заман дика дешара лаьрхIа хьа-лаш; дешархошта, хьехархош-та цхьана таро яьй ма хетта къахьега, дешара уйла е. Де-шархошта лаьрхIа хьаькхел-лар, керда дешара гIирс лат-таш, йоккха сийрда классаш, моллагIа йола кхетаченаш дIаьхьа йиш йолаш йоккха зал

я, иштта спортивни зал, дика тоаяь спортивни майда я тре-нировкаш дIаьхьара. Цу тайпа-ра кIийле йолаш дика хьалаш хьаькхолларо таро лу дешар, Илман болх, кхоллам, спорт цхьана лелае. Цхьа ткьо бер мара деша ца дагIаш хиннача ишколагара, вай заман хувца-маш юкьедаьха йолча дешара центрага кхачара хьал дIахо а дIахьош да Буро кIалхарча №1 йолча дешара моттиге, цига боккьонца йола начIала пхьо-алле хьайийллай, цига лора-ду бIаьшерашка денз хьадоагIа даьй Iадаташ, уж цхьана дика тарлуш да хьалхале лелаеца технологеца. Цу ишколе дагIаца бера хIара толама, цар олимпи-аде йоахача коталонашта, экза-менашка доахача лакхача бал-лашта тIехьа латт, хIара денна шоай хьинар къонача тIехьенна дIалуш бола хьехархой.

Ишкола уж деррига толамаш дахар - лакха говзал йола хье-хархой цига хилар да. Хьехар-хоша укхаза берашта хьехарал совгIа, кхы а 20-ча шерашка хьаькхеллача ноахалашта юкь-ера лерхIам лелабу. Цар лораю ишкола исторически тIехьале, цунца цхьана интерактив-ни таронаш, таханара дешара оагIонаш юкьейоахаш.

Цу чIоагIаца коллектива кул-гал деш я КIуренаькъан Мадина - из я боарам боацаш ший болх безарех, ший профессе-на мутIахьа ярех. Цо кулгал деш, дешара урхаллене лора-ду, ГIалгIайчен цаI дикагIчарех йола ишкола из хилар, цудухьа из даим дегIайоагIаш я.

Лакха говзал, хьаькъал, кул-гал дара начIал долаш саг хила-ро таро лу ишколе дика хьалаш хьаькхолла, хIара бера дезар фуд ха, цар начIал гучадак-кха, Илман-методически даькъ тIа дIаболалуш болча хана уж хьаллаца. Укхаза дийша ара-баьннараш хIара шера хьал-хале лелаеца мехка вузашка дешаш ба, цу юкье Ломоносова цIерагIа МГУ я.

Уж толамаш даха таро хул тахан ГIалгIайчен кулгалхоша

дешара даькъа йоккха терко лоаттаеш хиларах.

Тахан дIахьош йолча ре-спубликан политиканна чудоагIаш, керттера лоархIаш да дешара моттигаш кер-даяхар, керда интерактив-ни гIирсаш классашка хилар, массайолча оагIорахьа кагир-хой хьаллацар, хьехархой болх лоархIамечарех лархIар. Ре-спублике дика вIашагIболлаш ба берашта лаьрхIа ишколаш-ка таронаш хьаькхоллара болх, кхыметтел эггара гаьнарча юр-ташка а бера бокьо я хьалхале лелаю дешара таронаш, лакха технологеш, шийна ховр маь-халдаккхара хьалаш леладе.

Карарча шера №1 йолча Буро кIалхарча ишколо юха ше цаI дикагIьярех хилар гойтар, де-шара доккха хьал дIахьош-Ер-ригроссийски физико-техниче-ски «Аравала лархIа!» яха тох-кама болх язбеш. Из кхетаче дIаьхьарах доккха цIай хилар, иштта дика котало а яьккхар цу ишколера бераша. Из проект каст-каста дIахьош я Илман, технически уйла яра, ерригача Россе гIолла кагирхой хьалла-цара. ХIара шу массаза доал, из тохкама болх язбераш дукхагIа хул, цар шоай хьаькъалца хьа-гойт бокьонца дола Илма - из йоккхийча тароний тамашийна дуне хилар.

Буро кIалхара №1 йола юкь-ера ишкол хIанз кхозлагIа из болх язбеш яр, цига дика даькъа лаьцар дешархоша эгга-ра чIоагIагIа долча Илмаех-ма-тематиках, физиках, информа-тиках, химех, биологех, астро-номех. Чоалхане хаттараш дар аьнна укх наькъа а кхераба-ланзар дешархой, цар дукхагIа безам тIабодар болх нийса яз-бара, котало яккхара.

Цу дешара моттига доаккхал де йиш йолаш да из шозлагIа а цу йоккхача майдан тIа котало йоаккхаш хилар. Цар толам баккхара тIехьа латт хьехар-хой къахьегама, цар хьаькхел-лад бераш хьаькъал долаш дегIаахара дола хьалаш, уж царна тIакхувш хургдола никъ хьалха а боаккхаш.

«Иштта лакха толамаш да-харах, ишкол тIехьара тIа хьал-лоац федеральни оргкомитето - хоза совгIаташ дир даькъа ло-ацаш хиннача доакъашхошта лаьрхIа, полиграфегIа дIадахар

меттаоттадир 10 000 сом ахча луш, иштта декоратив-ни оагIув кийчьярах а 10 000 сом делар. Цо таро елар тхона цу майдан тIа боккьонца дола цIай хьаькхолла, дика таронаш вIашагIйохка», - аьлар «Серда-ло» газетага дешара-кхетам ба-лара балха даькъ тIарча иш-кола кулгалхочун гIончас, ин-форматика хьехархочо, «Ара-вала лархIа!» яха тохкама болх дIабахьа вIашагIбеллача Веда-жанаькъан Лейлас.

Тхоца къамаьл деш, цо бел-галдир, хIара шера тохкама болх язбеча даькъа лаца безам бараш совбоалаш боагIа, из да кхувш йоагIаца тIехьено инженерно-технически хьа-лаш кхетадара дукхагIа терко тIайохийташ хилар. Уж хьожаш ба ма хулла цу даькъ тIара то-ламаш лакхде, цудухьа «Ара-вала лархIа!» яха тохкама болх дIахьош хиларо царна новкьо-стал ду хургIолча профессесш-ка кхачара дукхагIа доваз.

Иштта хьаьший тIаэцаш дIахьош хинна Буро кIалхарча №1 йолча ишколера цIай чак-хдаьлар, лаьрххIа совгIаташ луш. Зале баьгIараш а дег чура гIадбаха бар. ХIара къонача, то-ламаш даьхача тохкамхочо гой-тар ший начIал, нийса уйла еш хилар, ший низах тешаш хилар, совгIаташ а даьхар. Из болх вIашагIбеллараша дика Iалашо йир берашта из болх дукха-ча ханашка дагалаттаргIболаш, царна делар хIаранена серти-фикаташ, иштта дагалоаттама совгIаташ.

Мехка хьалхарча хьехархой исторически тIехьале, иштта XXI бIаьшерен технологически кердадараш, хьехархой лакха говзал тешал деш я доккхий толамаш кхы а хьалха хилара. ГIалгIайчен дешар хьаькхолла-ча хана яь кIийле чIоагIью, эг-гара лакхагIа йолча укх заман таьрахий таронашца, дикагIа йолча дешара оагIонца.

Цун керте латт хьехархой чIоагIа тоаба, цар говзал, шоай гIулакх дезаш хилар. Из бахьан долаш хIара бера начIал гуча-даккха таро я тахан. Заьзганаь-къан Идриса цIерагIча ишколо, хьаькъал дола ноахал кхедеш, ший хьамсарча мехка сийлен цIи йоаржаеш, дIахо а керда лакхаленаш гойтаргья.

Ханашта, доазонашта юкъяра бувзам

Мишта хякхолл федеральни центро, Галгалайчен юкъяра хургдар

Газданаькъан Ахмад

Россе Къулбехъен доазон географически моттиг длаоацаш хинна Іац тахан Галгалай Республика, из я сиха деглайоагІаш йола майда, цига паччахьалкхен керттера декхараш хотта-луш да, мехка белгалон культураца, Іадаташца. Россе Президента Путин Владимира Келаматанаькъан Махьмуд-Іаьлаца балха тІехъа массехказа хиннача влашагІкхетаро хягойтар моттигерча кулгалхой федеральни центраца дика бувзам хилар, эггара зламагІа долча даькъа хьалхашка латта чоалхаче декхараш дика кхоачашдеш хилар. Паччахьалкхен кулгалхоочо, республикан кулгалхоочо цхьана дагабоалаш, тІахьожам беш, кхоачашдеш да республикан декхараш, цу тайпара хІанз мара лертгІа деглайоагІаш йоацкъона республика даим декхарийла йолчара арайоалаш, федеральни центрагара новкъостал деха дезаш йоацаш хилара тІакхувш йоагІа. Из хила хьежар российский юкъяра таронаш хякхоллара тІехъа латта, Іларчча бокъонаш йола республика.

Москва, Магас шоайла айхха бувзам лелабеш хилар бахъан долаш, гуш да моттигера хувцамаш. Галгалайче, Келаматанаькъан Махьмуд-Іаьлац кулгал а деш, Путин Владимира чоагІгъяь керттера къаман проектах кхоачашгье хьежар. Из хаттар федеральни центра ахчанца новкъостал деш хьаллоацаш, экспертни оагІорахъа гІо деш хилар бахъан долаш, дукхача шерашка денз хьалхашка лаьтта чоалхане декхараш кхоачашде таро хилар, иштта юкье-баьккхар сага ший кулгалшца беш бола пайда.

Цунца дувзадenna да дешара моттигаш кхоачам боацаш хилара хаттар дика кхоачашдар. Республике тІехъарча шерашка хьайийллар итгаш хьалхале лелаю ишколаш, деша даха ха йоацача берий урхалленаш. Из бахъан долаш республика арайоалаш латт бераш кхаь сменах деша дезаш хиннача хьалашкара. Цунца цхьана кхоачашдеш да унахцІенон даькъ тІара хаттараш. Цига укх заман хьалаш хякхоллаш хилар бахъан долаш, кердаьлар гІирсий-технически кІийле, кхалений дарбанчешка, юрташкарча фельдшерско-акушерий даькъ тІара хьал тоалуш доагІа, из Россе чоагІача юкъярча хьалашта тара да. ЛоархІаме даькъа дІалоацаш да республике наькъаш тоадар, цу даькъ тІа укх тІехъарча шерашка даьр дукха да, республикан шахьарашка, юрташ наькъаш тоадаьд укх заман техника юкьейоаккхаш, иштта

хувцаш латт овлангара денз хин къаьнара турбаш, беррига вахара коммунални комплекса болх кердабоаккхаш боагІа.

Федеральни институташ даькъа лоацаш, Россе Президента хьаллоацаш, Галгалайчен даькъ тІа дІайолаеш я лоархІаме экономически программаш, уж лаьрхІа я массехк пайда луш долча боахамий болх кердабаккхара. Цунна чудоагІа промышленность, юрт - боахам, туристически оагІув деглайоалаяр. Из болх пайда луш хилар хягойт агропромышленни комплекс деглайоагІаш хиларо. Цу даькъ тІара толамаш укх тІехъарча хана шозза дукхагІа хилар, хІаьта Галгалайчен лакха пайда луш йола Іажий бешамаш цІихеза хилар Россе Къулбехъен мах беча даькъ тІа.

Федеральни центро, Москвас цхьана бувзам лелабар тара да шин оагІорахъа пайда луш долча хьала. Республиканна, паччахьалкхен новкъостал эшаш хилар санна, Россе юкъярча гІулакхашка а дика даькъа лоацаш я. Царех цхьа даькъа да республике дезалаш тІакхеташ хилар, из хьалха я цу даькъ тІа лакха толам гойташ; цул совгІа, эггара къонагІа йола мехка республика а я. Республикан кулгалхоша, шийна кертте Келаматанаькъан Махьмуд-Іаьла волаш, Россе Президента Путин Владимира дика новкъостал а лоаттадеш, къона тІехъе паччахьалкхен пайда бахьаргболча наькъ тІа йоаккхаш латт.

Республике белггала хувцаденнад наха хьаде хІама дІакхоачаш хилар, дика деглайоагІаш я зламига, юкъяра предпринимательство. Вай заман технопаркш, бизнес-инкубатораш хьаелаш хилар бахъан долаш таро лу моттигерча шоай доалахъара боахамаш леладеча наха шоай проектах дика кхоачашгье, цунца цхьана республикан мах бара даькъ тІара хьал тоадеш, иштта импорта хаттарашца дувзадenna паччахьалкхен декхараш дика кхоачашдеш хьабоагІа уж. Экономикан даькъ тІара дар доацаш а, Галгалайче лоархІаме даькъа дІалоацаш я Даькъастен даькъ тІа, Россе тешшаме новкъост йолаш, цо керттера даькъа дІалоац къамашта юкъяра, дин оагІорахъара хаттараш кхоачашдеча. Укхъа Даькъастен Іадатий мах бараш лорадар, боккхагІбараш лоархІаш, цар сий деш хилар, барт бола, чоагІа дезал хякхоллар, царна юкъяра гІулакхаш леладар Россе юкъярча хьашташца нийслуш да.

Из иштта хилар къаьгга гуш хул, доккхий исторически хувцамаш хулача хана. Тахан Галгалайчен бахархой Российски ерригача моттигий викалашца цхьана, денал, майрал гойташ, мехка доазонаш

лорадеш ба, лаьрххІа тІема операци дІахьоча. Шоай Даьхе езаш хилар, тІема декхараш кхоачашдара шоаш мутІахъа хилар, гойт цар тахан.

Республикан культуран таронаш яржаш йоагІа Россе мас-сайолча моттигашка. ЦІихезача ЖІайрахъа-Чожо, ший юкъярча бІаьшерений гІалашца, Іаламо юхъанца хьакхеллача кепашца тІаоз эзараш бола мехка мас-сайолча моттигашкара вайцига хьабоагІа туристаш. Федеральни йоккха программа дІахьош хилар, таро хилар из никъ хьабелла, дегІабоалабе. Цо иштта таро лу Россе Къулбехъен йоккхагІа йола туристически оагІув Галгалайчен даькъ тІа лелае, цунца цхьана ерригача Россе культурашца хила. Из бахъан долаш, кхьча республикай бахархой а таро я мах бараш, истори кІоаргагІа довза, Даькъастен къамашта юкье хьаьша тІаэцар миштад ха, царна юкъяра бувзам чоагІабе.

Иштта дале а, республиканна хьалхашка хьалхагІа санна тахан а дукха декхараш латт, царех керттера да, наха хьаьбе болх боацаш хилар лаьгІдар, иштта наха хьагІабоагІа пайда лакхбар. Цунца цхьана дегІаахара хержача наькъо, ше нийса хилар хьагойтад - паччахьалкхено доккха новкъостал дарах, республикан чура таронаш йоккхий хиларах хІанззе а цо пайда луш хилар чоагІадаьд.

Галгалайчен масалах гуш да, чоалхане экономически хьале хинна вай республика, шийна хьалхашка дегІаюра хаттар оттадица, из кхоачашдара доккхий хувцамаш де хьежалга. Федеральни центро, республикан Іаьдало цхьана влашагІбелла болх дика кІийле йолаш ба, цу тІара дІахо дІахьоргда моттигерча бахархой вахара хьалаш хьаххоллар, берригача дукхача къамий боккхача мехка барт чоагІабар.

Келаматанаькъан Махьмуд-Іаьлий Россе Президентаца Путин Владимирца каст-каста влашагІкхетар хиларо таро лу республиканна хьалхашка нийслуш дола паччахьалкхен хаттараш кхоачашде. Федеральни боараме къамаьл долча хана, массаза санна къаьстта терко тІаьхийта еза хаттараш дувц - вахара хьал хьаххоллар, промышленность дегІайоалаяр, наха хьаьбе болх хилийтар, республикан ахчан хьал тоадар.

Уж хьетаченаш паччахьалкхен кулгалхочунца дІахьош, Келаматанаькъан Махьмуд-Іаьлас иштта дувц республика дегІайоалаарах.

Цига белгалдир, хьалха санна кхаь сменах йоацаш, республикан ишколаш тахан шин сменах деша йиш йолаш хилар, дукха керда ишколаш, деша даха ха йоацача берий моттигаш хьалгъяь хилар, иштта къаьнара хин турбаш хувцаш дукха болх дІабихъа хилар.

Цу тайпара влашагІкхетар долаш, Москвас хьалхашка оттадаь декхар да, хоадам боллаш наьха хІара деннара вахар хувцалуш хургдола керда гІишлош хьалгъяр. Федеральни Іларчча программаш, къаман проектах республике дІахьош хиларо таро елар итгаш укх заман керда ишколаш хьалгъе, из бахъан долаш царна тІалаьгІта низ юхабаьлар, эзараш бераш дикача хьалашка деша йиш йолаш да. Федеральни оагІорахъара новкъостал дарах хьалгІир йоккхий лорий моттигаш, иштта гаьна бахача наха дола лорий хьалаш хьакхеллар.

Центро тІехъара тІа новкъостал дарах, бІаьш километраш дола наькъаш тоадир, халача моттигашка бахача нахацара бувзам хеттар, цига асфальт Іубиллар. Цо ший арІагІа таро елар чура туризм, моттигера зламига бизнес дегІайоалае. Республике тІехъарча хана болх бе йолаелар йоккхий агропроектш, иштта дІадоладеш да промышленни даькъ тІара балхаш, цар таро лургъя керда балха моттигаш хьаххолла. Цу тайпара федеральни центраца айхха бувзам лелабеш хиларо хьагойт, республика дегІаюра даькъ тІа боккха пайда луш хилар, Россе Президента лоархІаме декхараш кхоачашдеш, нийса никъ дІахьош хилар. Цунца цхьана дегІадоаладу балха моттигаш нахага дІакхоачаш хилара, дезалий вахара хьалаш тоадара, мохк тешшаме хьалхаьожаш, гІа боаккхаш хилара лаьрхІа дола хьалаш.

Цу тайпара федеральни центраца бувзам лелабаро таро елар йоккхагІа йола хий чулацара, Эса хи тІа гІишло хьалгъе. Из республикан бахархошта лоархІаме я, дукхача шерашка денз хин кхоачам боацаш баьгІача бахархошта доккха дика а да.

Дукха ха яр из болх дІабахъа беза. Бахархой дегІабоагІаш хиларо, къаьнара хин турбаш тишъенна хиларо хьагойташ дар из хаттар кхоачашде дезаш хилар.

Из проект лаьрхІа я 100 эзар кубометр ден-бус хий чулацара. Цо таро лургъя республиканна эшаш бола хин кхоачам лоаттабе, итгаш шерашка кхы а тешшаме кІийле е цу даькъ тІа.

Республикан шахьарашка, юр-

ташка хин кхоачам лоаттабара, из хьал ше ма дарра кердадаккхара тІахьех республикан къахьегама моттигаш.

Лоаман хий чулоацаш хиларо, кхы а из укх заман хьалаш юкье-доахаш цІендаро таро лургъя бахархошта эггара цІенагІа дола хий лоаттаде.

Из деррига дІадахъа карагІдоалвай республикан кулгалхоочо Келаматанаькъан Махьмуд-Іаьлас Федеральни центраца айхха бувзам лелабарах. Из проект кхоачашъяра дола хаттар эттар лакхача боараме, хІана аьлча республика таро йолаш яцар иштта йоккха гІишло хьалгъе. Федеральни бюджетера дукха миллиардаш ача луш новкъостал дарах, дІадоладир гІишлон балхаш.

Цу проекта чудоагІаш да кхы а дукха балхаш. Хий чулацара моттиг хьалгъярал совгІа, керттера хин турбаш чуйоакхаш (Оалка-мара дІаболабenna), насосий станцеш хьалгъеш, хий чакхдоаккхаш дола гІирсаш оттадеш къахьегарг-да цига.

Галгалайчен бахархошта Эса хи тІара хий чулоаца гІишло хьалгъяр - из духхьал гІишло хьалгъеш хилар дац, из да хин кхоачама кІийле чоагІгъеш хилар. Из хьалгъяро, укх дукхача шерашка лаьтта хица дувзадenna кхоачамбоацараш юстардоахаргда, эзараш дезалаш тийша бар дІаьхача заман мухкхийача хин турбашка гІолла хий хьадоагІаш хиларах.

Федеральни инвестицеш юкьейоахаш, моттигашкара хьал тоадеш йолча цу проекто хьагойт, паччахьалкхено ший регионашта еш йола терко вахаре лоархІамеча моттигашка гуш хилар, цо хьаххолл республикан чоагІа кхоане.

Иштта доккхий хувцамаш хилар тІехъарча шерашка унахцІенон даькъ тІа. Республикан бахархоша дукхача шерашка халонаш лайра лорий дика урхалленаш цахиларах, иштта лакха пайда луш дола гІирсаш а кхоачам болаш дацар, цудухъа чоалхане дерзар унахошта нийса дарба дара хьал, уж лорашка чакхбалара гІулакх, каст-каста кхьча мехкаш баха безаш хулар. Тахан, «УнахцІено» яха программа хиларах, республикан кулгалхоочо центраца ше къамаьл деш хиларах, из хьал овлангара хувцаделар.

УнахцІенон даькъ тІара болх тоабар - из ма хулла дикагІа лорий хьалаш лоаттадар да, хІара ахархочунга дІакхоачаш а хургдолаш, из шахьаре е зламигаца юрта вахаш хиларга хьежжа а доацаш.

Ерригача республике хьалгъ-

еш я итгаш керда фельдшерий- акушерий моттигаш, лорий амбулатореш, укх заман поликлиникаш. Цун сийрда масал да Наьсарен кхален Іаьлий-Юрта хьалъяь даькъ тІара керда дарбанче. Из хьайийллар дукха ха йоацаш. Таханарча хано ДІадеххача беса таронаш йолаш хьалъяьча гІишлон чу тІаэц, шоай юртара меттел, ЭкажжЪонгий-Юртар, Сурхо тІара бахархой, цар таро я дика хьеташ болча лорашка чакхбала.

Федеральни боараме хьаллаь- цар йоккхий гІишлош хьалъяра хаттар. Республике кхоачашдеш да керда дарбанчений гІишлош хьалъяр (цу юкье керда республикански дукхача дарбаех латташ йола дарбанчеш), цар тІаэцаргба мехка хьалхале лелаеча клиникашка санна хала лазараш дола нах.

Керда пенаш хьалдар - из ах гІулакх мара дац. Кердадаккхара юкье керттера дакъа дІалоацар да хьалхале лелаеча лорий техникаца дарбанчешка Іалашо яр. Федеральни оагІорахьара новкъостал лоаттадеш хиларах, ПалгІайчен кхаленашка дарбанчешка, поликлиникашка лакха говзал йола УЗІІ аппараташ оттайир, укх заман таьраххий рентген-аппараташ, пеккашта кизга даккхар, маммографи яр лакхача боарам тІа латт. ХьалхагІа, республикал арахьа дІа а ухаш, лорашка чакхвала везаш хиннавале, хІанз ший арІагІа дІа а ваха, цІен гаьнавала ца везаш, де йиш йолаш да из.

Гаьнарча, лоаман юрташка бахача наха (стационараш хьалъе йиш йоацача моттиге) дІа-юха лелаш дола лорий гІирсаш да - пеккашта кизга даккхар, нах лорашка чакхбалара центрах. Лораш касткаста республикан гаьнарча юрташка дІаболх, цига цар дІахьу нах лорашка чакхбахара, унзара лазараш дале уж хьалххе а гуча-дахара болх.

Лорий балха даькъ тІара хьал кердадаккхарца болхлошца цхьана Іалашо яра хаттараш а кхоачашдеш да. Республике дІахьош я «Земски лор», иштта «Земски фельдшер» яха федеральни программаш, уж хилар бахьан долаш, кьонача говзанчашта лаьрххІа дола алапеш лу, уж юртарча дарбанчешка болх бе дІагІоргболаш.

Лорий балха хьал дикка тоалуш хилар гуш да ПалгІайче, из да федеральни центра вай регион хьаллоацаш хилар бахьан долаш.

Ший ханнахьа лорашка чакхвала йиш хиларо, таханарча заман хьалашка сиха лорий новкъостал де, е ший бер дикача технологей хьалашца тоаяьча амбулаторе хьадоаладе йиш хиларо, юкьарлон вахара хьал тешае дерзду. Республикан унахцІено кердача, дикал йолча боарам тІа йоалаш я, сага вахар, цун могаши хилар хьалхарча лагІа тІа латт.

МоллагІа вола саг дегІаваогІаш хилар дусташ дац километрах навкъашца е кубометраш ший лотаттарца, цо ше хьаваьнна овла, Іадаташ, искусство лораярца диста деа из. ПалгІайче тахан боккЪонца йола культуран паргІато я. Федеральни центра терко ярах, республика «Культура» яхача кьаман проекта юкьейха хиларах, республикан столице Магасе, йоккха лоархІае гІишлош йоаржайир, цу кердача центро тІаозаш хургба моттигера бахархой, хьаьший.

Дукхача шерашка Хамхой А. цІерагІа Республикан Паччахьалкхен филармони готгача моттиге болх бе безаш хилар. Бакьда из хьал хувцаделар, ПалгІайчен кулгалхоша из хаттар Россее Министертвонна тІадихьача, феде-

ральни даькъ тІара ахча хьалдайтар из кхоачашдара.

Хьалъе йолайир 6 эзар квадратни метр йола филармоне гІишло. Из лаьрхІа я дукха оагІонаш чулоацаш йола культуран центр хилара.

Укхаз хургья йоккхий концерта залаш, хьалхале лелаю акустически, сердала гІирсаш чу а долаш, оаз дІаязъеш йола студи, репетици дІаяхьара кІийле. Кердача сцена тІа российский, дунен артисташ бала таро хилар совгІа, цига дегІайоалаергья моттигера кьаман ансамблаш, академически, фольклора тоабаш.

Федеральни оагІорахьа хьаллоацаш дІахьош ярех я цхьаькха лоархІае моттиг. Магасе хьалъеш йола ПалгІай паччахьалкхен Малсаганаькъан Т.Х. цІерагІа мехктыхама музей.

Цу гІишлонга дІадодар 1 миллиард сом да, цу кердача музея дІалоац 7,4 эзар квадратни метр. Кердача, паргІата йолча залашка хила йиш я археологически хІамаш, кьаьнарча гІирсаш, этнографически коллекцеш, гІалгІай кьаман вахара белгалонаш.

Вай заман музей духхьала кьаьнара хІамаш гойта Іергьяц, цига хургда мультимедийни гойтамаш, пхьоалле, цо таро лургья вай ноахалий истори дикагІа довза.

Филармони, мехктыхама музей санна йола гІишлош хьалъяр кІоаргга маІан долаш да. Культуран даькъ тІа дикагІа таро хул ноахалашта юкьера буьзам лелае. Кьаьнарча гІалай ханашка баьхарий Іадаташ, халкъа кулгаговзал, ашарий, поэтически говзалаш лораеш, ПалгІайчено дикагІа дегІайоалаю дукха кьамаш дахача российский культуран таронаш. Республикан культуран моттигашка инвестицеш юкьейхаро хьагойт, паччахьалкхен ший миІингаш массайолча оагІорахьара дегІайоалае хьожаш хилар. ПалгІайче чІоагІлуш йоагІа экономически дегІаярал совгІа, ший белггала культуран центр йола моттиг санна, цига чІоагІа лораду дІаяхача ханардар, тешшаме гІа боаккхаш хургдолчун наькъ тІа.

ПалгІай мехка кьаман проекташ кхоачашгьяро эггара лоархІаегаІа йола вахара оагІонаш чулоац; дешар, дезалера хьал чІоагІдар, кагирхой массайолча оагІорахьара дегІабахкар. Федеральни центро лоаттадеча новкъосталца республике дукха хувцамаш хилар.

ПалгІайче я эггара зІамагІа йола, дукха дезал хьаххоллаш йола республика, цудухьа дешара оагІув дегІайоалаяр укхаз хьалхарча мугІаре латт. «Кагирхой, бераш» яхача проектах республике хІара шера керда дешара моттигаш хьаххоллаш я. Цо таро лу кхаь сменах дешаш хинна ишколаш шин сменах яха, берашта паргІато йола классаш, лаборатореш, спортзалаш, компьютерни техника чуйола моттигаш хьаххолла. Юкьарча дешара моттигаш хьалъярал совгІа, ахча дІадохийт цІенхашта тоадарашта, колледжашка, техникумашка технически таронаш хьаххоллара, юкьерча профессионални дешара моттигаш таханарча замо дІадехача беса хургйолаш.

«Дезал» яха кьаман проект лаьрхІа я дашта-ноаношта, берашта новкъостал лоаттадара, зІамига долча хана денз бера вахара хьалаш тоадара. Республике кердайоахаш я деша даха ха йоацача берий моттигаш. Кьаьнара гІишлош кердайоахаш, тховнаш техкаш, чура моттигаш хувцаш

я, укх заман мебель чулатт, тайп-тайпара ловзараш хьаххолл, кхерамзлен гІирсаш да.

ХІанз ПалгІайчен дешара даькъ тІа 6 эзар совгІа саг ва хьехархой, хьехамчаш, цар говзалца тоалуш йоагІа материально-технически кІийле. 2019 шера денз, республике хьайийллар 49 кердадарий ишколаш, уж лаьрхІа я 25 эзар дешархочоа, 50 деша даха ха йоацача берий урхалленаш, цига хургда 10 эзар бер. Цул совгІа, цІенхаштта тоайир, кердаяькхар 44 дешара фусам, ялх берий беш, цаІ юкьарча лаьрххІаца дешара моттиг.

Уж дика хьалаш вахара юкье-дахарах, кагирхоша дика толамаш доах: ПалгІайчен 24 выпускника 100 баллаш яьхар 2026 шера, ЦаІ йола экзамен дІалуш.

Республикан дезалашка леладу пайда эцаш матерински капитал, дезала ипотека, берашта луш дола ахча. Цул совгІа кердайоахаш я унахцІенон наьна, бера моттигаш.

ПалгІайчен кагирхой шоай таронаш маьхалъяха таро йолаш ба. Кагирхой, 14-35 шу даьннарий гранташ эца бокьо я (Роскагирхой, кхьыча моттиге гІолла) вахара лоархІае проекташ – ІТ-хьалашкара денз, волонтерий культуран яьхашка кхаччалца.

«Пушкински карта» яхача программах, ПалгІайчен студенташ мах боацаш музее болх, культуран тІехьален даькъ тІа дакъа лоацаш хул. ДегІайоарлаш я кагирхой туризм, мехкагІончий проекташ, цар таро лу кагирхошта мехка гІолла наькъа баха, цун истори довза, шоашта новкъостий лаха.

Кьаман проекташ ПалгІай мехка болх беш я нийса, дика, дикача ишколо кхетам лу, тешае дезала чІоагІа кІийле хьаххолл, республике хургдолчун наькъ тІа воаккх.

Россе паччахьалкхен политикан керттердар да, лаьрххІаца тІема операце бІухой, цар дезал хьаллацар. РФ Президента Путин Владимира цкъа белгалдаь Іийнадац; Даьхен хьашташ кхоачашдеш латтараш, цар дезал хьаллацар паччахьалкхен керттера декхар да, аьнна.

ПалгІайче дика кхоачашду Президента хьалхашка оттадаь из декхар, хІара бІухочун массайолча оагІорахьара новкъостал лоаттадеш, иштта бІухочун дезал хьаллоацаш.

Республикан кулгалхоша, шоашта керте Келаматанаькъан Махьмуд-Іаьла волаш, дукха бІухой, цар дезал хьаллацара новкъостал вІашагІделлар. Из оагІув даим дегІайоагІаш я наьха хьашташ кхоачашде дезарга хьежжа. СВО доакъашхой, цар дезал мукьабалийтаб цхьацца дола паччахьалкхен коммунальни хьалаш леладарах, Іаьдала мах бала ца безаш. Цар дезал хьалхарча арІагІа дІаэц берий бешамашка, ишколашка, мах бала ца безаш дІайха даар да, иштта могашал тоаяра лагерашка баха йиш я. Вузашка, колледжашка багІаца студенташта лаьрхІа мах боацаш дешара моттигаш я, материальни гІо ду.

ПалгІайчен лорашка бахар дика вІашагІделлад, санаторно-курортни дарбаш де, психологически новкъостал де таро я бІухошта санна, цар дезалашта а.

Президента хьалхашка оттадаь уж декхараш дика кхоачашдеш я «Даьхен лорабой» ганза паччахьалкхен филиал. Цига дика а, сиха а кхоачашду бІухошта, цар дезалашта доагІаш дола пособеш, удостворенеш хьаэцара хаттараш, иштта кхьыча дешарга вала-

ра юридически новкъостал лоаттаду. ЛаьрххІа Іомабаь болхлой ба хІара дезалашца кьахьегаш, царна фу эш хьожаш - цІагІарча гІулакхашкара дІадоладенна уж балха оттабарга, хьалха тІем тІа човнаш хинна цІабаьккача бІухошта новкъостал дарга кхаччалца бола болх царца дІахьош ба. Республике йоккха терко лоаттаю бейнача бІухой цІераш йицІур-гІоацаш, цар сийле дагалоаттаяра; иштта сий ду тІема ветераний, турпалхой, царна хьаделл дагалоаттама улгаш, ишколашка турпалхочун парташ.

Мехкахочун карагІаьннар лоархІаш хиларо юкьарло чІоагІю. ПалгІайчено ший гІулакхашца дІагойтад, СВО бІухой, цар дезал хьаллацар - из сийлен гІулакх долга, хІара бІухо дика ховш ва ший дезалашта терко лоаттаеш хилар, уж Іаьдало хьаллоацаш болга.

ЛаьрххІа йола тІема операц дІахьош хиларо хьагойтар Россее деррига халкъ цаІ долга, из цхьоагІо, барт болаш хиларах, ка йоал тахан вай Даьхенна тІаена харцо юхатоха. ПалгІайчен кьонга а тахан царна уллув латт, юкьара мах бараш лорадеш, шоай денал, майрал, тІема декхар кхоачашдара кийча хилар гойташ. Цо тешал ду, Россена тІабоагІа моллагІа бола низ, халкъ цхьана хиларо юхатохаш долга.

ПалгІайче тахан иштта новкъостал лоаттадеш я Запорожски областа Токмака бахархошта, тІемо дохадаь цар маьрша вахар меттаоттадеш дукха гуманитарни, гІишлош еча эша мухь бахьийтаб цига.

ПалгІайчен гІишлонхой цига кьахьегаш ба, йохаьь гІишлош тоаеш, тховнаш хувцаш, шелал тІаьле коммуникаце балхаш доахаш.

Кьаьстга терко тІаюхийт тІемо бохабаьча наха. ПалгІайчера иштта новкъостал лоаттаду дешара моттигашка, царна салаІа таро лу ахкан замах вай лагерашка.

Каст-каста цига дохьийт кхачан даараш, молхаш, хьалхарча арІагІа вахаре эшаш дола гІирсаш.

Цо хьагойт, эшача вошал дара ПалгІайче дакъа лаца кийча хилар. Республикашта юкьера буьзам чІоагІбеш, ПалгІайче доккха дакъа дІалоацаш я Россее юкьара гІулакх дІадахьа дезача.

Цо хьагойт Россее дукхача кьамий барт-цхьоагІо хилар, хІара моттиг шийгара дакъа юкьедар ший керттера декхар лоархІаш я.

ПалгІайчен керттера таро кагирхой. Тахан паччахьалкхено хьаххолл массайолча оагІорахьара кагирхошта йола дешара таронаш, шоай мехкара арабала ца безаш, говзанчаш болаш уж хьалхьебара.

Керда дешара моттигашка лаборатореш, компьютерий класаш, спортивни гІирсаш да. Цо таро лу дешархошта, зІамига болча хана денз, дуне довза, вай заман гІирсашца болх бе Іомаду,

мехка хьалхале лелаеча предпри-ятешка цІихеза говзанчаш хургболаш.

Паччахьалкхен программаш хиларах, кьонача лорашта дика ахча лу, шоаш бахача мехка уж говзал Іомаеш болх беш хургболаш.

ПалгІай мехка дегІайоалаеш я шоай гІулакх дІадоладе безам барашта вахара новкъостал дара программа, царна йола балха таронаш хьаххолл.

Федеральни оагІорахьара новкъостал лоаттадеш хиларах; зІамига, юкьера бизнес дІайолае таро я, кьонача бизнесмени бокьо я кредиташ эца туризма, юртбоахама, ІТ хьалаш лоаттадара даькъ тІа шоай проекташ дІайолае.

Кагирхошта дика гуш да тахан шоай хьамсара мохк дегІабоагІаш хилар: хьалъеш я укх заман гІишлош, шахьараш, юрташ, керда таронаш хьаеллаш я.

ПалгІайче ший хургдолчун тешшаме кІийле еш йоагІа; кьонача говзанчий таронаш лакхьеш, чІоагІа дезал хьаххоллаш, бераш кхедеш, шоай Даьхе езам уж хургдолаш.

Россе Президентага Путин Владимирга, из ваьча денца даькъалаувцаш ше кхайкарал деш, ПалгІайчен Кулгалхочо Келаматанаькъан Махьмуд-Іаьлас белгалдир, российский паччахьалкхен вахар чІоагІдеш, цун дукхача кьамий барт-цхьоагІо хургдолаш дукха кьахьийга хилар.

Цо иштта аьлар, Путин Владимира, ше паччахьалкхен доал деш волча юкьа дукха даьд кьаман хьашташ кхоачашдара, экономически оагІорахьа моттигаш дегІакхувлара.

Келматанаькъан Махьмуд-Іаьлас белгалду, тахан ПалгІайче йоккхача Россее чІоагІа оагІув ба. Федеральни центро новкъостал дар бахьан долаш дукха хаттараш кхоачашде таро хилар, ишколаш, дарбанчеш керда хьалъьий; ЖКХ, культуран даькъ тІара хьал тоадаьд.

ПалгІайче, ший мехкаца цхьана чІоагІа низ хинна дІаотташ я, ерригача Россена тІехьа йолаш.

Моттигера бахархоша, волонтерий тоабаша, кагирхой боламо хьагойт кьаман цхьоагІо хилар, цар массайолча оагІорахьара новкъостал ду лаьрххІаца тІема операце доакъашхошта, уж маьршача вахарга боахаш, царна фу эш хьожаш, цар дезал хьаллоацаш. ПалгІайчен бахархоша касткаста дукха новкъостал дохьийт бІухошта. ГІишлошгьяра даькъ тІарча говзанчаша новкъостал ду мукьадаьккхача доазон тІа тІемо дохадаь цІенош меттаоттаде.

Цу дерригане хьагойт, федеральни центро, республико цхьана, барт болаш, кьахьегарах экономически дегІаахара керда таронаш хьаеллаш хилар. Вай дукхача кьамех латгача йоккхача Россее кхоане сийрда хилийтара шийгара дакъа юкьехьош я тахан ПалгІайче а.

10 КУЛЬТУРАЙ БУВЗАМАШ

ГалгIай Паччахьалкхен филармоне кулгалхочох, АьдагIий цIихеза артистка хилар

Ужахьанаькъан Хьамзат

ГалгIайчен Паччахьалкхен Хамхой А. цIерагIча филармоне кулгалхочоа Iаьленаькъан Iайнайна «АьдагIий Республикан цIихеза артист» яха сийлен цIи елар. Из луш хилар чIоагIдир республикан кулгалхочо Кумпилов Мурата. Иштта лакха мах оттабир вошал долча АьдагIий мехка Iаьленаькъан Iайнас культуран тIехьале совьакхара даькъ тIа баьча балха.

«Iаьленаькъан Iайнайна совгIат делар АьдагIий культуран министра Аутлев Юре. Из кхетаче дIайихьар ардара бетта 9-ча дийнахьа Майкопа «Нальмэс» яхача концертни зале, цу дийнахьа ГалгIайчен Паччахьалкхен филармоне артисташ бар цига концерта программа ийча баха. Из чуйоагIаш яр Даькъастен, Кьулбехьен федеральни куран шахьарашка гастролей бIал дIахьош хилара.

Филармоне тоабанна цох бокьонца дола цIай хилар. Керда цIи яларо дIахо а кхоллама проекташ цьхана дIаяхьара бола никъ хьабелл, шин республикан культурай даькъ тIара таронаш дегIайоалаю.

Цу дийнахьа АьдагIий Республикан Кулгалхочо баркал аьлар «Дега оаз» яхача фолк-рок-тоаба, цунна кулгал деш ва Малсагананькъан Татархан, иштта «Гаргарей» яхача халхара ансамбла, цун исбахьален кулгалхо я Овшананькъан Маддан.

Наьсарен берий поликлинико ерригроссийски яхье толам баьккхар

Курскенаькъан ИбрахIим

Наьсарен-Шахьара берий поликлиника «Российски Федерацие - 2026 шера дикагIа йола унахцIенон моттиг» я аьнна белгалдир къаман яхь дIахьош. Котбаьннарашта юкье я Илдарха-ГIала шахIара дарбанче. Иштта дикагIчарех я, аьнна, тIайцар ГалгIайчен шиь лорий балха моттиг.

Къаьстта белгалбир берий поликлиникан кулгалхочун Налгананькъан Хадчата болх, цунна елар Сийлен грамота.

Яхь вIашагIейлар яр Санкт-Петербурга вахара статистикан Илма-тохкама институт. Котбаьннараш хоржар цар дарба даьча нахага деннача хаттарашка хьежжа, иштта цар болх беча боахамашка царна деча тешалах.

ГалгIайче даькъа лоацаш хургья «София» яхача кераста динца ювзаеннача фестивале

Баркинхой Мурад

ГалгIайче ший культуран тIехьале гойташ хургья, «София» яхача кераста наьха культуран Iадатий XII-ча Фестивале. Доккха кхоллама хьажар дIахьош да Ерригроссийски болама хьисапе, из хургья 2026 шера тов бетта 14-ча денгара, ардара бетта 31 денга

кхаччалца. ЛаьрххIа фестивал хьайийллар хьалхагIа, «Росси» яхача Къаман центре, юртарча къахьегамхой Ерригроссийски кхетаченна чуйоагIаш яр из.

Вай республикера цу лоархIамеча моттиге гIоргья «Лоаманхо» яха Алхастера культуран Цен халхара ансамбль. Кьонача артисташа

«Халкъа цьхоарло» яха композици гойтаргья цига.

Из тоаба кийчъеш я ансамбла исбахьален кулгалхо Бокананькъан Залина. Цунна новкъостал ду ГалгIай Республикан халкъа кхоллама Цен кулгалхочун гIончас Котананькъан Марема, РДНТ исбахьален кулгалхочо Абдуракова Аьсета.

«Тхо лаьрхIа да цу фе-

стивале ГалгIайчен культуран тIехьале гойта, кIоаргга ГалгIай Iадаташ довзийта», - аьлар «Сердало» газетага Алхастерча культуран Цен кулгалхочо Бокананькъан Заретхана. «София» фестивале даькъа лацар - из кьонача начIалашта дика таро я, берригача мехка шоай цIи йовзийтаргья, иштта культурашта юкьера къамаьл хургда.

ГалгIай мехка кхоллама яхь хилар СКФО тохкама урхалленашта юкье

ГIазданаькъан Ахьмад

ГалгIайчен столицан культуран дегIаахара Центра майдан тIа дIабихьар РФ Тохкама комитетий исбахьален балха даькъ тIара Халкъашта юкьера шоллагIа бIал. Цу юкье даькъа лоацаш бар Даькъастен федеральни куран чуйоагIача тохкама урхаллений викалаш. Кхетаче йолаш вIашагIкхийтар

начIал дола боахама болхой, цар дезал. Из яхь лаьрхIа яр Россе СК тоабай кхоллама таронаш совьяхара, культуран Iадаташ лорадара, моттигашкарча урхалленашта юкьера доттагIала бувзам чIоагIбара.

«Исбахьален балха даькъ тIара яхь - из начIалашта юкьера яхь хинна Iац, из шоайла новкъостал дара, бовза-

ра, хьаллацара йола таро я. Тхона лоархIаме да, хIара доакъашхо цигара раьза волаш дIавахар, сага товр хилар - из а я котало», - аьлар ше яхь доакъашхошка моаршал хотташ ГалгIайчен культуран, туризма министра Лаьннананькъан Залинас.

Яхьаш дIаяхьар дIадоладелар 2018 шера, РФ Тохкама комитета кулгалхочо Бастрыкин Алексан-

дра хьаллоацаш. Карарча шера кхетачене вIашагIтехар, «ЦьхоагIонца - вай низ!» яхача юкьарча темо. ДикагIбарий цIераш йоахаш, Магасе яхьваьлар 20 совгIа доакъашхо, иштта Ставропола, Селий, Нохчий, Кьилбаседа ХIирий, ГIаьбартой-Балкхарой, ГалгIай кхоллама юкьарлонаш. Пхе даькъах лаьтгача балха говзала мах оттабеш яр тIахьажа оттаяь кхел.

**Магасе
тошкаш да,
ондаргаш
юкье болаш,
даь кьоал**

ГӀазданаькъан Ахьмад

Магасерча зуламхой
лохачар баьча балха
кӀийлен тӀа хьадийллар
банка чота тӀара ахча
дахьарах дола гӀулакх.
МВД шахьара тошка-
ма даькьо из зулам дар
дӀалаьрхӀар РФ УК 3
даькьа 158 статьяй «г»
пунктаца, из да кьоал
дарах бехктокхаме озар.

«Тохкамхочо белгалдир,
14 шу даьнна Магасе ваха
ши саг, Кулиева урамах лат-
тача «ВАЗ-2110» автомо-
била наӀараш дӀакъайла йо-
ацилга хайна, цу транспор-
та чубаьлар. ЦьхӀаннена ма-
шина наӀара кисара банка
карта корадир, из дар цу ав-
томобила водителя фусам-
наьна, из карта цар лочкьа-
дир. Цул тӀехьагӀа, цар цу
картах кхӀаь дийнахьа шахь-
ра тикашкара хӀамаш ийцар.
Из карта долча сага, даьна
цӀаьхха, гучадаьлар ший
чота тӀара ахча дӀакхухьаш
хилар. Цу тайпара цун хинна
зе да 12 эзар, 178 сом», -
аьлар «Сердало» газета-
га ГӀалгӀайчен МВД зарбан
болх лелабераша.

ХӀанз укх сахьате из
гӀулакх тошкаш да. Кьона-
ча зуламхоша шоай бехк
тӀаййцар, шоай да-нана тӀа
а долаш. Бокьонаш лорae-
раш царца болх дӀахьош ба.

ГӀалгӀайчера госавтоинспектораш берашта наькьашка лелара бокьонаш хьехаш ба

Ужахьанаькъан Хьамзат

ГӀалгӀайчен Госавтоинспек-
тораша вӀашагӀбеллар бе-
рашца дӀабахьа беа болх.
Цар берашта хьалхадо-
аккхаргда наькьа бокьо-
наш малагӀаш я, уж мишта
лорae еза. Из болх кьаь-
стта юхьанцарча клас-
сашка дагӀача берашца бе-
лаьрхӀад. Укх наькьа цар
хержар Ӏаьлий-Юртару №21
йола ишкол. Цун керттера
малан да, новкьа зуламаш
нийслургдоацаш, бераш
царех кӀалхардахар. Кьа-
маьл деш, наькьа полице
болхлоша берашта дийцар
керттерча наькьа бокьонех,
кьаьстта терко тӀаяхийтар
гурахьа наькь тӀара хьал
массехк чоалхане дерзаш

хилара, урамашка наькьал
дехьабоалаш лорабала без-
ара.

«Сердало» газетага ре-
спубликан Госавтоинспекце
болхлочо ма аллара, наькьа
полицейскеша берашта хьал-
хадаьккхар, наькьал дехьабо-
алаш мишта лорабала беа.
Бокьонцахьа машинаш юха-
сайца ца яьлча, «зебра» тӀа
ког ловза йиш яц, аьлар цар.
Цар иштта берашта могадир
баьде йолча хана, кьегаш
дола гӀирсаиш тӀадола барзкьа
дувхар дика да, тӀаккха води-
телаша бераш дикагӀа зув.

Иштта дийцар пассажи-
рашта йоагӀача бокьонех. Ав-
тоинспектораша хьалхадаь-
ккхар, машинаца аравоала-
ча хана, кхерамзлен тӀехкар

дӀатеха хила дезилга.

«Уж пайда луш йола уро-
каш берашца каст-каста
дӀахьош хилара бахьан да,

уж сакхетам болаш, бехкток-
хаме, наькьа хьал кхетадеш
хийийтар», - аьлар тхоца кьа-
маьл даьчо.

Дабе-Юртарча могашал тоаеча ишколе-интернате гуйран ярмарка хилар

Баркинхой Мурад

Дабе-Юрта массаза санна
гуйран ярмарка дӀайихьар.
Дешара моттига болхло-
ша, иштта бераша дика
кийчо яьар цу цӀайга. Цар
кийчдир тайп-тайпара да-
араш, цӀагӀа хьаьь мерза
хӀамаш, шоай кулгаш-
ца даь балхаш. Дукха нах
гулбелар цига. Бераша до-
аккхал деш гойтар шоай
болх. Могашал эшаеннача
берашта из кхетаче бокь-
онцахьа дола цӀай дар.

«Цига даькьа лоацаш
хилар «ЦӀагӀа йолча Россе»
«Россе гӀулакх» яха феде-
ральни партийни проект
кхоачашьарга хьожаш вола

Хамхой Батыр, Халкьа Гул-
лама депутат Чуранаькъан
Мустафа. Уж хьежар гойта
оттадаьча балхашка, цига-
ча берашца, хьехархошца
кьамаьл дир», - аьлар «Сер-
дало» газетага «ЦӀагӀа йолча
Россе».

Из болх вӀашагӀбеллараша
белгалдир, ярмарках бе-
рашта доккха цӀай хиннил-
га. Шоаш цига даькьа лоа-
цаш хилар гетгара доккха
совгӀат дар царна. Уж бар
дизайнераш, даараш кийч-
дераш, пхьараш, хьехархой,
тиканчаш. Дерригача дунен
дай шоаш болаш санна,
тӀаййцар цар из ди. Хьехар-
хоша уж хьаллоацар, цар
мел даьчун тӀехьа бар.

12 КХОЛЛАМА НАХ

ГалгӀай дош лорадеш

ГалгӀайчен поэт, хьехархочун, журналиста
Іарчакханаыкъан Сайт-Салама вахара никъ

ГӀазданаыкъан Ахьмад

1958 шера шийлача ардара бетта Кьилбаседа Казахстан Аяленка яхача юрта ваьча КӀаьнка хаза йиш йолаш дацар мехкахбаьхача наьха белхар. Цунна иштта хазанзар 1944 шера саькура бетта, мича буг ца ховш, ший нах дӀабугаш йолча цӀермашина чархаша кхесташ деш дола тата. Бакъда цунна дагадоагӀаш дисарех да наьна бларгаш, ший даь-дас лаьгӀо деш хинна къамаьл. Да дӀаваьлар Сале (Сайт-Салама), ялх бутт баьннача хана. Бакъда да воацаш хиларца, кхыча мехкарча кьизача аренашка хьекхаш хиннача михаца цхьана, цун ага тӀа бисар боккха низ - гӀалгӀай мотт. Шийна дика къонах ва аьнна хийт-тача сага сийна цун даь - дас енна цӀи тӀахьехаш яр нийсхон тӀехьа вахара, шийгара дӀадаккха гӀийртар – овла – лорадара.

Гобаьккха вӀалла кхоачалуш йоаца, даим шийла мух хьекхаш йола хийрача мехкара аренаш яр, хӀаьта мехкахбаьхача наьха каьхаташ тӀа латтар доацар тӀакхелла декъа мухьар. Іарчакханаыкъан дезал, шоаш санна эзараш болча нахаца хьамсарча ДаькӀастен лоамашкара арабаьлар. Нанас ше хийрача мехка цхьаь йисача турпалал дола никъ лехар. Цо кхевир кхо воӀ: Сали, цун боккхагӀа бола вежарий Муса, Мустафа. Да воацаш бисача дезалашта дика оагӀув бар даь-да, даьнана.

Казахстане, бер долаш, Сале яьккхача ханащца дагадох а башха хоза хӀама дац, бакъда цу берало цунна делар кхы а чӀоагӀагӀдар - нийсхо лелаяр, гӀалгӀай дош лорадар. Халача хьалашка бахача, гаьнарча, хийрача мехка бисача гӀалгӀашта наьна мотт цаӀ мара йоаца йӀовхало яр, деррига дита арабаьннача нахагара из баккха хала дар.

Нанас шорттига деча ламаза дулаша, боккхийча наха сийнача лоамех, къаьнарча гӀалаех лаьца дувцаш хиннача къамаьлаша хургволча поэт дог хьалдизар. Цу хана безабеннача ший хьамсарча гӀалгӀай метто дог дӀоьхадаро гаьнарча мехка кхувш долча бера.

1960 шера, Сале ши шу даьннача хана; юххера а, из йӀаьха, мехкахбаьнна, шоай Даьхенга сатувсаш наха яьккха Іазапе ха чакхъаьлар Іарчакханаыкъан дезала. Уж шоай хьамсарча мехка юхабоагӀа, Нав-

саре баха ховш. Юххьанца КӀаьнк тӀайица хинна уж шийла моттигаш, Казахстан гувнаш хувцаделар лоамашкара шакъа санна цӀена доагӀаца ДаькӀастен хица, декача оалхазарий оазашца, лоаман зизай аренашца. Шоаш юха мехкабалар цар тӀайицар, мичахъара дера ца ховш даь Даьла хоза совгӀат санна. Шоай йиса фусамаш юха шоай доалахъа йийрза хиларо гаьнаяьхар Казахстане лайна халонаш, шелал, хӀаьта зӀамигача Салена ха дӀа мел йода дег чура езаелар ГӀалгӀайче, тӀехьагӀа цо ший байташца ювцаргъа из.

1975 шера къона, деррига довза гӀерташ вола зӀамсаг вода, Навсаре йита, Шолжа-ГӀалий тӀа. ТӀехьа йисар нах мехкахбахарах дувцаш йола оагӀув, хӀаьта хьалха цунга хьекхаш яр Нохч-ГӀалгӀай паччахьалкхен Л.Н. Толстой цӀерагӀаца университета филологически факультет. ГӀалгӀай мотт геттара чӀоагӀа безаш хиннача цунна, ший хургйола професси харжар хинна Іацар из. Из дар, дика кхета а деш, ший къаман культура лораяра наькъ тӀа из волаш хилар.

Цу ханара хьалаш безаме дар. Къаьнара лоамарой Іадаташ вӀашагӀьувш дар, къаман къона дийша нах дегӀабоагӀаш хиларца. Филфака ченашка, уйченашка кьовсамаш дар поэтически наькъ тӀа, иштта лохаш, тохкаш дар гӀалгӀай, нохчий меттай дешаш.

Сале кӀоаргга чулоацар хӀара шийна хеза гӀалгӀай керда дош. Метташ харах, ширача, дунен тӀехьарча заман литератураех йола лекцеш, профессораха уж кхетадайташ беш хинна хьехам, поэтически говзал йолаш, тӀаэцар цо.

Къаьстта универсигетте вагӀаш кхетадир Іарчакханаыкъан Сале ше поэт хилар. Цун блокноташ сиха хьалдузаш дар мугӀараша, из дацар ишколе деша вагӀаца хана санна шеко йолаш яз деш дар. Цо яздора массайолча ханашка хургдолчоьх, наьха юкьарча дезача хӀамаех - нана кьонгашта езарах, мехкахбаьннача гӀалгӀай доккхалах, ДаькӀастен сатассара хозаленах, лаьттара ший моттиг лахарах. Университета вошало сиха тӀайицар цун начӀал, цул тӀехьагӀа къонача филолога байташта кеп тоха йолайир Навсарен кхален «Ленина никъ» яхача газета тӀа, иштта республикан керттерча кепайоазон оагӀонаш тӀа - «Сердало» газета тӀа.

1979 шера, Сали университет тӀехьарча курсе вагӀаца хана, Шолжа-ГӀалий

тӀа арадаьлар цун къаьстта «Іуйре дика хийла» яха байтий книжка. Ткъо шу даьннача студента из йоккха таро яр. Хьалхара арадаьнна сборник геттара дувцаш дар цу хана гӀалгӀай литературоведаша, йоазонхоша, доккхагӀа долча ноахалаша. Цу лерхӀам болча къонача зӀамсага терко тӀаяхийтар чӀоагӀагӀа болча критикаша.

«Іуйре дика хийла» яха сборник вӀашагӀделладар байтех, уж язъаьр 1970 шерашка. ХӀара байт поэт ше йоккхача терконца юхаеш чакхйоахар ший дегӀах гӀолла - из цу хана а вар хӀара дош, из хоза дужаш хилар лорадеш, цун дика кеп хургйола оагӀув лохаш.

Сога хаьтгача, «Іуйре дика хийла!» яхача сборника цӀи кӀоаргга чулоацам болаш яр. Из поэт хӀетта отташ волча хана дар, цун байташ ГӀалгӀайчен доккхача литературе го йиш яр, наьха дегаш йӀовхалца дӀоха деш хулар уж. Цун книжко наха хьаделлар шоай уйлай кхоачашхиларга сатувсилга, кердадарий дуне.

Цун байташ ший тайпара, кхычарел белгалагӀа йолаш яр.

1980 шера диплом хьаийгача, Іарчакханаыкъан Сале университет йитар, Нохч-ГӀалгӀайчен къона оазархо волаш, из кийча вар гӀалгӀай метта дош, дешар дӀахо дӀадахьа - ишкола улга тӀа, газета оагӀонаш тӀа. ТӀехьагӀа, цӀихезача гӀалгӀай филологаша, литературоведаша, цу юкье Ведажанавкъан Ахьмад, Малсаганавкъан Або, Мартазанавкъан Арсмак, Гаьгенавкъан Гирихан волаш, Іарчакханаыкъан Салена овлангара доагӀа дош довзаш хилар белгалду.

Университет яьккха вавлча, из Сурхо тӀарча ишколе балха вода, бакъда боккьонца бола тӀахьехам хьалха бар. Іарчакханаыкъан Яхьый Сале болх - из духьал аргӀанара урокаш ишколе дӀаьхарца чакхбоалаш бацар. Из боккха граждански бехктотхам бар, гӀалгӀай къаман хьалхашка дӀаяхача ханашка нийсденначоа, цун хургдолчоа юкьера бувзам хотташ дар из.

Яхьый Сале поэзи, иштта хьехархочун болх цхьан кхела ши ткьам санна хиннад. Книжка оагӀонаш тӀа цо кхайкаду гӀалгӀай дош, хӀаьта дешара классашка, из лора а деш, кховдаду хургдолчунга, берий дегашка Даьхенцара безам кхебеш. 1990 шерашка ДаькӀастен лаьтта хувцамаш хила доладелар, цунца цхьана дезагӀа дола хӀамаш а тӀехьадусаш дар.

Къона ГӀалгӀайче ший паччахьалкхе хьакхоллаш мара яцар, хӀаьта дешара хьалаш геттара во дар. Хьехархочун болх цхьаккхача маьхе бацар; ишколаш, цунга хьекжжа доацаш, духьальботташ, дог ца эккхаш шоай болх дӀахьош яр, хӀаьта юкьарлонна йицъеннаяр вахара уйла еча юкье гӀолла культура.

Цу хьалашка, цӀихеза поэт ишколе юха болх бе волавалар тара дар ший декхар кхоачашде кийча хилара. Навсар-Керте, цул тӀехьагӀа Сурхо тӀа цо юха болх бу хӀара дийнахьа, кхувш боагӀаца ноахала кхоане дагайоаллаш.

Мехкал арахьа бер долча хана Даьхенах хьагаш лийнача цунна лоархӀаме дар из гӀа баккхар. Цо дика кхетадора тахан берашта гӀалгӀай мотт дӀа ца хьехе, шоай мехках доаккхал деш уж ца хуле, даьша мел хьийга къа зехьа долга. ГӀалгӀай мотт лорабар цун дешара программа хинна Іац, из цо ший доалахъара гӀулакх санна тӀаэцаш да.

Ший урокашка Іарчакханаыкъан Сале бокьонца йолча къайленашка бугар. Из орфографе бокьонаш хьийха Іацар, цо дийна космос санна юхайоалайора берашта шоай къаман белгало, даьй хоза гӀулакхаш, цар хьаькьала тӀехьаленаш. Ше берашта хьехаш хинна эздел цо ше а леладу царца, шийгара масал гойташ.

Ха дӀа мел йода из шорттига дӀахьош хинна болх, массаза беш болча хьехархочун балхага баьлар. Іарчакханаыкъан Сале хьехамча волаш кхедаьд дукха ноахалаш, из ва республикерча балха новкъосташа лоархӀаш. 2005-2018-ча ше

рашка цун йоккхача балха говзало кхеллар «5-9 классашта дола сочинений, изложений, диктантый сборник», арадаьккхар «7-ча классе гӀалгӀай мотт хьехара методика», уж гӀалгӀай дош лорадерий истола тӀа дада книжкаш хинна дӀадахар. «Россе дикагӀа вола хьехархо» яха цӀи елар цунна 2006 шера, иштта «ГӀалгӀай Республикан гӀорваьнна хьехархо» яха цӀи лелаш ва из. Шоай йоккха йоацача ишкола хьехархо воккха говзанча волга ховш да цига дешаш дола бераш а.

Эггара чӀоагӀагӀа дола совгӀат да Яхьый Сайт-Салама цо кхетам бенна, цу ишколе дийша баьнна бӀаьш бола дешархой хилар, цар шоай дегашка леладу цун хьаькьале дош.

Цун хьехархочун наькъо хьагойтар, гӀалгӀай метта хьехархо - из йоккха профессиги хилар. Из ва кхуврч лорабер, къаман дагалоаттам, сий, цун мах бараш лорадер, сабарца цо хьакхолл ший Даьхен хургдар.

Яхьый Салена журналистика хилар цун литературни говзал дӀахояхъара баьхан, иштта къаман культура лораше лу моттиг. Цо дешара классе ший къаман хургдолчоьх дувц, хӀаьта газета оагӀонаш тӀа цо къайле йоаца, кӀоарга къамаьлду ГӀалгӀайчен юкьарлонца. Цун къоаламо даь кепайоазув халкъа вахара истори хинна Іодуж.

Кепайоазон даькъ тӀара цун никъ дӀаболалу 1981 шера. Цу хана къона филолог вийхар «Сердало» яхача къаман юкьарча газета редакце. Из дар къаман кепайоазув хьакхоллаш вӀашагӀделла къаьнара газет, цудухьа цунга хьекжжа боча

а лоархӀаме а дар.

Іарчакханаъкъан Сале язьеш хинна репортажаш белгалйоалаш хулар. Цо яздора дийнача, масал гойтача меттаца, цун корабора къахьегамхошта юкьера терко тӀахайта еза нах. Яхьый Сале болх даим республикан шахьарашка, юрташка лела везаш бар. Цун кхоллама наькъа юкье къаьстга йола моттиг дӀалоац «СелаӀад» яхача журнало, цо къонача дешархошта довзийт гӀалгӀай метта мах бараш, царца хьаелл къаман Іадатий хозал.

ТкъоалагӀа бӀаьшере чакхйоалаш хинна ха лоархӀаме хилар Іарчакханаъкъан Яхьый Салена, из лакхлу кхоллама наькъ тӀа, цун профессионални говзала лакха мах оттабу, Даьхен йоазонна юкье цун цӀи йоалача хана. Цу наькъ тӀа лоархӀаме хул 1985-1991 шераш. Из цу хана Нохч-ГӀалгӀайчен книжни издательстве болх беш вар. Массово-политически, дешара-методически литература корректор, цул тӀехьагӀа редактор волаш, цунга кхоач хӀара дийнахьа кепайоазон оагӀонца арадувла балхаш. Цар кхолл, шаьрью цун ший стилистика, ший тайпара дош алар; боккхача лерхӀамца лелаю наьха йоазоний тексташ. ТӀехьагӀа прозаика, драматурга наькъ тӀа воккха говзанча хул цох.

Цу ханашка, къона, кхоане йола автор ший хьамсара республика йовзийташ хул ерригроссийски боарам тӀа. Цун биографе белггала йола моттиг дӀалоац Москве дӀахьош хиннача XIX Ерригроссийски къонача йоазонхой кхетачене дакъа лоацаш из хиларо - из бар начӀал долча наха литературан наӀараш хьаеллаш бола боккхача мехка керттера литературан гуллам. Профессионални юкьарлоно сиха мах оттабир цун начӀала. 1982 шера Іарчакханаъкъан Салех СССРа журналистий Союза доакъашхо хул, хӀаьта 1990 шера СССРа йоазонхой Союза мугӀарашка дӀаэц.

Цун йоазошта кепа тох «Молодая гвардия», «Наш современник», «Аврора», «Дон» журналаша, иштта «Современник» яхача издатель-

ствон книжка тӀа. Цу хана хиннача Нохч-ГӀалгӀайчене цо котало йоаккх Бадуев Салида цӀерагӀча республикан яхье, цунца чӀоагӀду ДаькӀастен оамал гойта таро йолаш вола къаман автор ше хилар. Цо дукхача шерашка гӀалгӀай дош, культура лораеш къахьегарах елар цунна 2018 шера «ГӀалгӀай Республикан культуран гӀорваьнна болхло» яха еза цӀи.

Поэта каст-каста язду гӀалгӀай, эрсий меттала. «Вахара бос» яха сборник арадаьлар 1983 шера гӀалгӀай меттала, цул тӀехьагӀа кхошу кхы даьлча - эрсий меттала. Укхаза автора дувц сиха йодача ханах, хозача хьамсарча мехках.

«Лаьттан воӀ» яха очерк тӀайола цун книжка арадаьлар 1988 шера, Іарчакханаъкъан Сале цу тӀа вуьц Къахьегама Турпал Коазой Гоаспой Бахьаудин, вешта аьлча, из да цхьан очерках латта книжка.

«Безаман цӀорга» яха цун книжка арадоал 1989 шера, цу тӀа автора язду сага безама оагӀонех, цун тешамах. «Цимхара ха» яха байтий, поэмай книжка арадоал 1992 шера эрсий меттала. Цу чоалханеча хана цун байташта таржамаш даьдар эрсий цӀихезача поэташа Кузовлѐва Татьянас (Москва), Савельев Владимира (Москва), Каныкин Аркаде (Москва), Вольский Сергея (Ленинград), Лапшин Виктора (Кострома). «Нахацара безам» яхача байтий, поэмай книжканна кепатох Архангельске, из кийчдаьр яр «Сердало» яха издательство (Магас - 2018 шу), цу тӀа да поэта дикагӀа дола духлохана йоазош.

Іарчакханаъкъан Яхьый Сале доккха дакъа юкьеденад гӀалгӀай мотт лорабара, цун дош чӀоагӀдара. Цун поэтически балхаш ший тайпара психологе оагӀонаш йолаш хул, уж дешаш болча наха цар тӀа дувцар шоай дегах гӀолла чакхдоаккх. Цун балхашта юкье къаьстга йола моттиг дӀалоацаш я «Къонахий бӀаргашкара хий» яха поэма - из чӀоагӀа дега Іаткъаш бола кхоллам ба, ДаькӀастен оамала мах отта-

беш санна да цу тӀа дувцар. «Дон» журнала тӀа араяьлар из 80-ча шерашка. Иштта «Стихи.ру» сайта тӀара ешатаро я цун «Акромати Жарайдати» яха драматически поэма. Из хетаяь я дина тема, цу тӀа дувц Іадаташ, динцара истори, сага чоалханеча вахарах.

Іарчакханаъкъан Сале иштта язду беламе дувцараш а. «Иштта а хул» яхача цун сатирически драма тӀа дувцвай заман вахарах, цхьацца дола ца доагӀа хӀамаш леладеш хиларах, ший беламца уж бегдоахаш.

Іарчакханаъкъан Сале, драматурги йоацаш, поэзи а язью, бокьонца долаш дар мара юкье ца доаккхаш, лакха исбахьален говзал гойташ хул цун йоазув. Цунна хов из наьха безам тӀагӀоргболча оагӀорахьа даккха. Цо дукха гӀалгӀай меттала йоазош даьд, тахан вай вахархочун таро я уж ший наьна меттала деша а, цунца цхьана ший къаман мотт дегӀабоалабе а, из шаьрбе а. Цо, таржамхочун начӀал хилар бахьан долаш, гӀалгӀай метта яьхар Гамзатов Расула, Михалков Сергея хьаькӀале байташ. Цул совгӀа цо къаман театра совгӀат дир. «Капитан Фракасс» яхача Готье Теофила классически романах йолча Голяков Якова театральни инсценированна таржам даь. Цу тӀа дика цхьана тарлу европан романтика, гӀалгӀай театральни говзал, таржамхочо шийна тӀехьа сий дола деша говзанча хилар чӀоагӀдар.

Іарчакханаъкъан Сайт-Салама деррига вахар дӀахьош да цун шийна лоархӀаме йолча шин оагӀонца - Ишколи Газети. Къаьнарча «Сердалох» цун шоллагӀа цӀа хилар. Корреспондента болх бе волаვენна, тахан «Сердало» оалача Кепайоазон ЦӀен кулгалхочун гӀонча волаш хьавоагӀа из, цо лорадеш юкьедахь гӀалгӀай дош, къаман культура. 2023 шера цунна кхоалагӀа «ГӀалгӀай Республикан гӀорваьнна журналист» яха сийдола цӀи елар.

Цо кепатохаш арадоалаш долча балхаш тӀа, цӀаккха а хиннадац харц аьнна дош. Іарчакханаъкъан Салена хов язде, из дешача сага шемала вуьц ховргдолаш, цун малагӀа бала е дегаргӀоз я наха дӀахайта могаш. Из ва къаман дагалоаттам лорабеш вола поэт, цун байташа наьха дегашка дикагӀа йола уйлаш сомайоах.

Цун лаьгӀача оазо, хьаькӀалеча бӀарахьажаро хьагойт, из гӀалгӀай дош лорадара мутӀахьа хилар. Къаьстга цу гӀалгӀай дешо кӀалхардаьккхар гӀалгӀай къам, эггара халагӀча ханашка. Яхьый Сайт-Салама ший мел бола низ тӀабохийташ лорабу гӀалгӀай метта лакъаргбоаца хьаст, из ба къаьнарча ГӀалгӀайчен лаьттан тӀа хургдар дӀахо леладе дезар.

Магасе дӀайихьар Россе кхалнаьха Цхьанкхетара аргӀанара кхетаче

Курскенаъкъан ИбрахӀим

дегӀайоалаеча кхалнаха дакъа лацарах.

ГӀалгӀай мехкара Россе кхалнаьха Союз лаьрххӀа йола кхетаче дӀахьош яр, советски кхалнаьха Антифашистки комитет хьаькхелла 85 шу дизара хетаяь яр из. Россе кхалнаьха Союз цунна чуйоагӀаш я. Цу кхетачене дакъа лоацаш яр МагӀалбик шахьара кулгалхочун гӀонча Садакъанаъкъан М.

Цига гулбелар Іаьдала гӀулакхаш тӀара викалаш, юкьарлон моттигий, республикан кхалнаьха болама доакъашхой, хьинар дара. Цар дийцар юкьарлон болх дегӀабоалабарах, вахаре лоархӀаме гӀулакхаш кхоачашдарах, бокьоний оагӀонаш лелаярах, иштта ГӀалгӀайче социально-экономически

Кхетаченна чуйоагӀаш совгӀаташ луш йола оагӀув а хилар. Шоашкара юкьарлон болх, иштта республика дегӀайоалаяра лоархӀаме дакъа лаьцараш белгалбир.

МагӀалбика тӀема сийлен шахьара совгӀат делар, МагӀалбика кхален керттерча № 1 йолча дарбанчен лора - инфекциониста Батажанаякъан Хадчата. Из я лаьрххӀаца тӀема операце доакъашхочун ГӀоандалой Бахьаудина фусам-нана. Россе президента Путина совгӀат цунна делар, цо «цӀеча даькъ тӀа» дукхача деношка болх барах, COVID-19 долча хана наха новкъостал дарах, професесе говзал лакха йолаш, къахетаме йолаш из къахьегаш хиларах.

ГӀалгӀайчено гойт «Россе кхалнаьха дог» яхача фестивале вай культура

Курскенаъкъан ИбрахӀим

къаман тӀадувхаду, керта тӀа техка гӀирсаш, иштта куллаговзала балхаш. Цул совгӀа, цига таро хургья бӀухой ноаноша, фусам-ноаноша кийчдаьча къаман даарех чам баккха.

Кхоллама программа дӀахьош дакъа лоацаш я «Сийг» яха иллей-халхара композици. Итт шу даьннача, СВО веннача бӀухочун йола, Налганаъкъан Рианнас ше язъьа, бӀухошта хетаяь байташ ийишар. Фестиваль кийчъаьр я, «Даьхен лорабой» Паччахьалкхен ганз.

Республикера цига бахар лаьрххӀаца тӀема операце доакъашхой, Даьхе бахьан долаш бейнача бӀухой дезал. Царна керте ва «Даьхен лорабой» ганза моттигерча филиала кулгалхо Абаьданаъкъан Ислам.

Цар довзийт фестивала хьаьшашта гӀалгӀай къаман Іадаташ, культура. Цига гойта оттадаьд

14 ІАДАТАШ

**Буро тІарча
тІема училищен
курсанташта,
сийленг
хьаделларгда
ГІалгІай мехка**

Ужахьанакъан Хьамзат

ГІалгІайчен МагІалбика кхале кийчо еш ба, Буро тІарча тІема училищен курсанташта дагалоатта-ма улг хьаделлара. Из хетаду С.М.Кирова цІерагІа Буро тІарча тІема училищен курсанташта, МагІалбик лораш хинна-ча лоархІамеча тІема операце сийленца шоаш цар гойтарар. Сийленг оттаду СоагІапча, из цига отта-дар могадир, иштта дакъа лаьцар Давкъасте ГІолла йолча Россе МВД Керттер-ча урхаллено.

1942 шера тов бетта нем-ций бІу чугІертар Алханчурт-ски атагІе, из мехкдаьттанна тІакхача лаьрхІа бар. ДикагІа йолча вермахта танкашта, СС «Викинг» бІуна духьальэттар бала кийча болаш ЦІеча Эска-ра бІухой, царна юкье турпа-ла латар гойтар С.М. Кирова цІерагІа НКВД Буро тІарча тІема училищен курсанташ.

Училище вІашагІбеллар танкашта духьала тІом бара долча герзаца кийчо яь бола бІу. МагІалбика кхален даькъ тІа Давкъасте як-кхара тІавоагІаш хинна-ча моастагІчунна духьальэт-та, кьонача курсанташа денал гойтар. Духьалдеттача герза, шеко йоацаш, тІаболахш бар уж, моастагІчун бронетехни-ка шоашта гаргаеча, тІом бара долча герзаца еттар цунна курсанташа. Цьхан дийнахьа 25 немций танк йохайора цар.

БІухашта эггара халагІа дера 1942 шера тов бетта 28 гІа ди. Цу дийнахьа дукха цІий Іодахар. Иштта кьиза лаьтта-ча тІема мугІарашка белгал-баьннача цар цІераш цІаккха йовргІоацаш язъаьй исторе оагІон тІа.

Ноахалашцара бувзам Кхувш йоагІаца тІехьенна даьй васкеташ довзийт

ГІазданаькъан Ахьмад

Шолжа кхален культуран ЦІа дукхача хана денз дешара, наха юкьерча дийнача кьамаьла, моттигерча культуран ваха-ра кхуврч хинна дІаэттад. Цун хьаьша-да тІаэца ховш болча тхов кІалха цьхана сатийна-ча залашка вІашагІдоллаш да, бІаьшерен хьаькъал, кьона-ла цІена хьинар, сих ца луш шоай кьамаьл дІадахьа гуллу лоархІаш бола кьоаной, цар дувц хьамсарча мехка вахар, цига хозаш хул берий оазаш.

Йоккха таронаш, иштта РДК кхоллама коллектив хиларо дика дІаяхьа низ лу кхален мет-тел, республикан а йоккхий кхе-таченаш, уж дІа мел хьоча хана доккха цІай хул цига. ХІара дІадоладеча кердача гІулакха тІехьа латт культуран ЦІен кул-галхо Матенаькъан Іайшат-из я лакха балха говзал йола кул-галхо, цо боккхача безамца дІахьу моллагІа дола лоархІаме вІашагІкхетар, нахацара кьа-маьл.

Цунна тешал деш да Шолжер-ча РДК «Іадатий ишкол» хилар, цо таро лу кагирхошта халкъа хьаькъалга, дунен бакьдолчун-га кхача.

Хувцамаш латтача дунен тІа лоархІаме да чІоагІа кІийле яр, бІаьшерашка йоала хІара кьа-ман культура лораш хилар. ГІалгІайчен юкьарлонна цу тай-пара кІийле хиннай даим Эз-делах, иштта Іадаташ лорада-рах. Тахан, цьхашца дола низаш цу тайпара мах бараш доаде гІертача хана, лоархІаме да из тамашийна проект «Іадатий ишкол» цига хилар. Цо шийна тІаэц дикагІа дола дакъа- кьаман мах бараш диццадар, даьй хьеха-маш кхувш йоагІаца тІехьенна довзийтар.

Цу ишкола программа духьал лекцеш ешарца чакхйоа-лаш яц, из да заман дийна кьа-маьл. Укхача боккхагІбарий хьаь-къал накьадоалаш да мехкараш-та, кагийча наха. Дешар дІахьоча хана, дийнлу ГІалгІай хоза гІулакхаш, уж таханарча денга кхоачаш хьадоаладаьд дІаяхача кІоаргача бІаьшеренашкара даь-нна, эггара халагІа йолча ханаш-ка ГІолла чакхдаьнна хьадоагІаш а да; ханаш хувцаелар, истори-

чески хувцамаш латтар, дезале хьал кхьича беса дерзар тІехьа а дутах дІахо дІахьош да уж.

ГІалгІашта юкье даим лела-даьд шоайла лерхІам хилар, мас-садолча хІаман боарам лела-бар, хоза гІулакхаш гойтар. Уж бІаьшерашка денз хьадоагІаш, вай Іадаташца дувзаденна да. Цудухьа «Іадатий ишколе» хье-хам беш волча Іалбаканаькъан Хаважа кагирхой Іомабу Іадаташ кердадаха, уж диц ца де, из тахан лоархІаме хилар кхетаде.

ГІалгІай эздеда хІара дакъа лорадаро, лакха культура хила-ро, мехкараштеи кагийча нахаи юкьера гІулакхаш лорадаро ук-хаза хьагойт саг воккха хинниг-га. Цига ладувгІа ухараш Іомабу царех керттердар довза, из лораде. ЦІена ГІалгІай зІамига саг е йоІ-саг белгалбоалаш ба хо-зача дешашца хинна а ца Іеш, ше денна дош лорадарца, цІена уйлаш хиларца, совдола хІамаш ца леладеш хиларца.

Цу дикача балхо ший кьаь-стта бола пайда лу. Уж дІахо кхе-таде болалу шоаш доккхача исто-ре цьха дакъа хилар, кьаьнар-ча Іадатий тІехьале шоаш хилар. Уж декхарийла ба, уж лора а деш, дІахо дІадахьа, тІехьа тІайоагІаца ноахалашка уж кха-чийта.

«Іадатий ишколо» хьагойт даьша вайна дитар, цар хье-хам. Из дІаяхача ханашка хин-нар дац, уж да хургдолчун тьа-маш, цо таро лу кхувш йоагІаца тІехьенна ший лаьтта чІоагІа латта, ший юхьмараш, кьаман белгало укх дунен тІа лораш яха.

«Іадатий ишколе» дІахьош хинна аргІанара тема яр «ГІалгІай кьаман Іадатий маІанаш - Іадатий боарамах мишта хила веза». БІаьшерашка денз хьадоагІа мах бараш до-взийтар цига. Цу кхетаче дакъа лоацаш бар ГІажарий-Юртгарча №5 йолча ишкола дешархой. Из дІахьош гулбелар хьехамчаш, ка-гирхой, беза хьаьший, уж кьа-ман Іадаташ лорадара тІехьа шо-ашкара дакъа юкьеда кийча бар. Царна юкье вар Шолжа кхален администраце кулгалхочун дек-хараш кхоачашдеш вола Йов-лой Осман. Иштта цига дакъа лоацаш хилар моттигера дукха культуран болхлой.

Укх наькъа «Іадатий ишко-

ла» кулгалхочо шийна хьалхаш-ка оттадаь керттера декхар дар, кьаьнара Іадаташ, эхь-эздеда гІулакхаш юхадоаладар, уж кер-дадахар, уж дувцаш дийна кьа-маьл дІадахьар. Цига ладувгІаш хиннараша кьоастадир шоай хье-хамчаца цьхана вахара хьалаш, царга ГІолла дийцар ГІалгІай гІулакхех, кьаман эздедах.

Тешаме кьамаьл деча дий-цар лораде деза ГІалгІай хьаьша-да тІаэцара Іадаташ, иштта дег-чур доагІаш дола воккхагІвар лархІар. Кьаьстта йола терко тІаяхйтар дезале йиІигах кхе-яра, цо дІалаца деза дакъа бел-галдир – уж цІен кхуврч лорабе безаш ба, цунна нийса хила беза луш бола кхетам, иштта тІабувха гІирс. Доакьашхоша дийцар ка-гийча наха, мехкарашта юкьера гІулакх мишта лораде деза, хур-гІолча несийна ха дезар фуд, иштта да-нана шоай берий хург-долчун хьалхашка боккхача бех-токхаме хиларах.

Из кьамаьл дІахо дІахьош Йовлой Османа кьонача ноаха-лашка кхайкарал дир, цо бел-галдир массахана лоархІаш хин-над воккхагІчун, даь-наьна сий деш хилар. Цо иштта хьалхадаь-ккхар эхь-эзел леладара боарам мишта хила беза, из ноахалгара ноахалга кхоачаш дІахьош хила-рах дийцар - воккхагІчунна никь битар, из хьалхагІа йистхилий-тар, наьха кьамаьла юкьецалел-хар, шийна деш дола хьехар хьа-эцар.

Цу тайпара дешар дІахьош

хиларах «Іадатий ишкола» де-шархой керттердар дика кхета-деш ба - низ а, кьаман хургдар а тийша да, лора а деш культу-ран мах бараш тІехьенга кхачий-тарар.

Эздел леладаро ше а ший тайпа а лакхача мугІаре доаккх. Ше мел вах а ший цІи лораю. Цо вахара хьал ший хила деза-ча боараме лоаттаду, эздел ле-ладарах цьхаккха саг эшам болаш висавац, цо хьалхадоаккх зІамагІчо воккхагІвар лархІа ве-зилга, хІаьта воккхагІвар а ше лархІийта ховш хила везилга, иштта mala саг ва кхалсаг лорас езар, цо ший гІулакхашца лора-ду цун сий.

Уж деррига гІулакхаш лора-деш, эггара халагІа йолча ха-нашка чакхбаьлар вай даьй. Цу бІаьшеренашкара денз, хьадоагІа сий дола даьй Іадаташ да тахан вайна хьалхашка нийса вахара никь Іобуллаш дарах. Уж довза дезаш ва хІара ГІалгІа, цо тІехьенгара тІехьенга кхоа-чаш дІадахьа деза эхь, эдел, сий дола гІулакхаш. Уж хаттараш дар цига вІашагІьеллача кхета-че дувца оттадаь хиннараш. Юх-хера а, «Іадатий ишкола» кхета-че чакхйоалаш, Шолжа кхален культура ЦІен кулгалхочо Мате-наькъан Іайшата баркал аьлар ГІажарий-Юртгарча №5 йолча ишкола кулгалхочоа Тебой Ма-динайна, даима хьинар долаш, дешархошца болх дІахьош из хи-ларах, цунца цар таро хул шоай начІал хьаделла.

Требуются

КОНТРОЛЕРЫ ТУРНИКЕТОВ

для работы в Москве и Подмоскowie
(мужчины и женщины)

- Прием по ТК РФ.
- График работы - любой.
- Бесплатное проживание.
- Зпн до 118 000 р. до вычета налогов.
- Ежемесячно выплачивается денежная премия.
- Возможно трудоустройство инспектором по транспортной безопасности с зпн до 187 000 р.

Тел. 8-925-081-91-65

Наьсарен кхален дешархошта довзийтар эрсий матрешкай истори

Баркинхой Мурад

«Дешархошта лаьрхIа культура» яхача Ерригроссийски культурно-дешара проект кхоачашгеш, Наьсарен

культуран ЦIагIа «Эрсий матрешка - Россе хIайкал» яха литературно-ашарий композици дIайихьар. Из кхетаче дIаяхьара керттера маIан дар, кхувш йоагIача

тIехьен культуран мах бараш довзийтар.

«Кхоллама кхетаче дIахьош яр Исмейланакъан Лема, КIуренакъан

Иайна. Программа чудоагIаш, РДК исбахьален кулгалхо КIуренакъан Иайнас из дахчан теник хьаянна тамашийна истори довзийтар. Дешархошта дайзар из Россе

эггара чIоагIагIа йовзаш йола теник мишта хилар; цул совгIа дезала Iадаташ лорадеш дола хIайкал санна эрсий фусамашка из лелаеш хилар.

Кхетаче дIахьош хинна-чо иштта дийцар, матрешка кеп, цун чура зIамига теникаш чIоагIа тIехье хьакхол-лара белгало хиннилга, из иштта хьадоагIаш да дук-хача бIаьшерашка денз», аьлар «Сердало» газетага Наьсарен кхален культуран Цен кулгалхоcho Дзейтанакъан Тимура.

Довзара экскурси яьнна-чул тIехьагIа, дIайолаелар программа интерактивни оагIув, цига берий таро хилар шоай начIал гойта. Къоаламаш, басараш бедехка, уж болабелар каьхата тIа матрешка сурташ дехка.

Берашта дагаухар матрешкашта хетадаь дола дукха хIамаш: байташ, илеш, дагардергаш.

«Сакъердаме косынка» яха ловзар, иштта спортивни ловзараш хилар цига, цо вIашагIтехар доакъашхой, царна дукха белам белар. Эггара чIоагIагIа безам тIабодаш яр «Сакъердаме матрешка» яха яхь, цига бераш чIоагIа гIаддахадар.

Наьсарен РДК дIахьош хинна кхетаче безаме а, берашта эшаш а яр. Керттера да-ловзарашка гIолла, матрешка тахан а ноанала, хьувкъама, йовхала, дезала чIоагIон белгало хилар берашта довзийтар.

Кхаь мехкара блогераш ГIалгIайче йовзаш хилар, блог-тура чудоагIаш

Курскенакъан ИбрахIим

ГIалгIайче дIахьош яр «Хьаелла ГIалгIайче» яха блог-тур. ГуржегIара, Абхазий мехкара, Белоруссера СМИ викалаш, блогераш республикага хьожаш бола массехк ди дар.

Хьаьший республике баькар ардара бетта 9-ча дийнахьа. ШоллагIча дийнахьа уж бахар ЖIайрахьа кхале, уж хилар Тхьаба-Ерд оала элгац долча, иштта Пхьуй, Аьга-Кхалан гIалаш ягIача. Пхьуй бахача хана, царна дайра исторически тIехьале меттаоттаяра балхаш дIахьош хилар. Цул совгIа, блогераш ЦIайлоама дукъ тIа хилар.

Ардара бетта 11-ча дийнахьа из тоаба Маьтлоам тIа яьлар. Уж наькъа арабаьлар геттара Гуйрийна, цу наькъо дIалаьцар бIарчча ди. Из болх чакхбаьнначул тIехьагIа, хьаьший тIаййцар «Кушта»: царна лаьрхIа пхьор

оттадир, экскурси дIайихьар.

Доакъашхошта экскурси яра чудоагIаш гойтар республикан столица, уж хилар Барта Гала йолча, иштта цар вIашагIкхетар

хилар ГIалгIайчен культуран, туризма министраца Лаьнанакъан Залинайца.

Блог-тур чакхьялар ардара бетта 13-ча дийнахьа. Из

болх вIашагIбеллараш тешаш ба; хьаьшашта ГIалгIайчен таронаш йовзаргья, цар шоашта хийттар нахаца декъаргда, аьнна.

Г О Б Ъ Я В Л Е Н И Я

Утерянный диплом №11959ф, выданный РГУП г. Ростов-на-Дону в 2019 г. на имя Шанхоева А.А.-Х. (Орлова Макара Александровича), считать недействительным.

Утерянный диплом №23462ф, выданный РГУП г. Ростов-на-Дону в 2022 г. на имя Шанхоева А.А.-Х. (Орлова Макара Александровича), считать недействительным.

Утерянный аттестат о неполном среднем образовании серии А №3482966, выданный СОШ №1 г. Назрани в 1997 г. на имя Тамасханова Исмаила Мусаевича, считать недействительным.

Утерянный аттестат серии 06 АА №0010179, выданный СОШ №2 с.п. Кантышево в 2009 г. на имя Мерешкова Магомеда Багаудиновича, считать недействительным.

Утерянный аттестат №00624008679482, выданный СОШ №19 г. Назрани в 2024 г. на имя Цицкиева Муслима Тимурлановича, считать недействительным.

сердало

Учредитель:
Государственное автономное учреждение «Издательский дом «Сердало»

Главный редактор:
Х.А.Курскиева

Адрес редакции и издателя:
Республика Ингушетия,
386101, г. Назрань,
Тер. Центральный округ
пр. И.Базоркина, 60.
Тел.: 8 (8734) 77-11-84
Бухгалтерия: 8 (8734) 77-10-85.

Газета зарегистрирована
Управлением Роскомнадзора
по Республике Ингушетия.
Рег. номер ПИ № ТУ 06-00033
от 16 декабря 2024 г.

E-mail: serdalo@yandex.ru
Сайт газеты: serdalo.ru.

Набор и верстка произведены
в компьютерном центре
ГАУ «Издательский дом «Сердало».

Время подписания номера
по графику в печать:
14 октября 2026 г.
Фактически 17:20.

Точка зрения авторов может не
совпадать с позицией редакции.
При перепечатке
ссылка на газету обязательна.
Письма, рукописи, фотографии,
рисунок не рецензируются и не
возвращаются.
Свободная цена

Газета отпечатана в издательстве
«Южный регион»,
с готовых диапозитивов
Адрес: 357600, Ставропольский край,
г. Ессентуки, ул. Никольская, 5.
Заказ № _____ Тираж: 2000 экз.

Соче д'айихъар альпинистка хиннача Албохчанаъкъан Лейлайна хетаяь Іаддалхой яхъаш

Ужахъанаъкъан Хъамзат

Соче «Дагомыс» яхача унахц'енон комплексе д'айихъар «Лаура: Лоамий кхайкар» яхаддалхойяхъаш. Из кхетаче в'ашаг'ьеллар вар «Вайнах» яхача Къаман-культурн центра кулгалхо Малсаганаъкъан Аюп. Из хетайир ц'ихеза г'алг'ай альпинистка хиннача Албохчанаъкъан Лейлайна.

«Россе ц'хьоаг'он Шу хилара ч'уйоаг'лаш хинна кхетаче хетайир, ц'ихезача российски альпинистканна, шозза Эверест лоам т'ла яннача г'алг'ай кхалсага Албохчанаъкъан Султана Лейлайна. Моаршал хоаттача дешашца гулбеннарашка къамаъл дир къамий юкъарлон Совета кулгалхочо, «Дагомыс» яхача унахц'енон комплекса кертерча кулгалхочун г'ончас Чеботарь Константина, Сочи-Шахъара администраце вахара политкан дакъа кулгалхочо Асланов Ильг'ама, «Сихаг'ла, Дикаг'ла» яхача дика г'улакхаш лоаттадеча ганза кулгалхочо Оприц Юле. Из кхетаче хъайиллар яхъаш в'ашаг'ьехкача

«Вайнах» яхача Къаман-культурн центра кулгалхочо Малсаганаъкъан Аюпа. Цо белгалдир, ц'ихеза спортсменка дагалацар, Россе халкъа ц'хьоаг'о,

барт ч'оаг'лар лоарх'ламе долга. Яхъ д'лахъош яр шахъара ветераний Совета зарбан болх лелабу Лукьянова Кристина. Из хъаьшашта духъальера ший

Іадатий оаг'лонаш гойташ бола г'ирс т'лабувахш, цунца хъагойташ ше уж лорадеш хилар», - аьлар «Сердало» газетага Галг'айчен Миннаце.

Кхетачен кхоллама дакъа д'лахъош, дукха программаш юкъеяхар. Малсаганаъкъан Элберда, Замирас гулбеннарашта гойтар г'алг'ай халхар, х'лаьта поэтесса, Кубана йоазонхой Союза доакъашхо йолча Соловьева Людмила Галг'айченна хетаяь байташ йийшар. Из кхетаче сийрдаяьккхар шоай ашарашца Сухина-Невидомская Светланас, «КомпроМисс» яхача дуэта.

Спортивни дакъ т'ла дикаг'ла бола толам баьккхар «Сочера белорусаш» тоабо, 15 балл йолаш, дошо совг'лат даьккхар цар. Ц'хъа балл царел чухънахъа мара бацар «Дег т'лара марх'ладохк» яхача АНО дото

совг'лат даьккхараш, кхоалаг'ла моттиг кхаьчар 7 балл йолча толамца «Соче эпсараш» яхача тоаба.

Спортивни дакъ т'ла в'ашаг'ьеллар хилар Сибрен, Донбасса мехкахой, Татрий автономе, Киргизе викалий, «Вайнах» центра, шахъара ветераний Совета, Славаьний бувзамхой, моттигерча йоазонхой юкъарлон, Пушкински библиотекай, иштта кхыбарий. Юххера яхъаш чакх'юоалаш «Машара Іадсаькх» кхессар, из доттаг'лала, къамашта юкъерча барта, ц'хьоаг'он белгало яр. Цу тайпара, «Лаура: Лоамий кхайкар» массаза хулача спортал т'лехъаьлар. Цох къамашта юкъера барт ч'оаг'лара, культуран т'лехъале лораяра, ц'ихезача мехкахой дагалоаттам лелабара лоарх'ламе майда хилар.

Сообщение о возможном установлении публичного сервитута

Правительство Республики Ингушетия

(уполномоченный орган, которым рассматривается ходатайство об установлении публичного сервитута)

Цель установления публичного сервитута: «Газопровод высокого давления, протяженностью 63940 м.п., Литер:А, состоящее из межпоселковых газопроводов и газораспределительных пунктов под литерами с «А1» до «А37» на территории Назрановского района Экажево-Сурхаи Республики Ингушетия».

Адрес или иное описание местоположения земель, земельных участков, в отношении которого испрашивается публичный сервитут:

Публичный сервитут в отношении земель и земельных участков сроком на 10 лет в целях реконструкции и эксплуатации объекта газового хозяйства «Газопровод высокого давления, протяженностью 63940 м.п., Литер:А, состоящее из межпоселковых газопроводов и газораспределительных пунктов под литерами с «А1» до «А37» на территории Назрановского района Экажево-Сурхаи Республики Ингушетия» в отношении земель, государственная собственность на которые не разграничена, согласно Приложению №1 «Графическое описание местоположения границ публичного сервитута»:

- 06:04:0000000:677, Республика Ингушетия, Назрановский район, с.п. Экажево;

- 06:04:0600004:1691, Республика Ингушетия, Назранов-

ский район, с.п. Экажево;

- 06:06:0100001:25, Республика Ингушетия, г. Магас;

- 06:04:0000000:353, Республика Ингушетия, Назрановский район, с.п. Экажево;

- 06:04:0600001:3128, Республика Ингушетия, Назрановский район, с.п. Экажево;

- 06:04:0000000:564, Республика Ингушетия, Назрановский район, с.п. Экажево;

- 06:04:0000000:565, Республика Ингушетия, Назрановский район, с.п. Экажево;

- 06:04:0000004:136, Республика Ингушетия, Назрановский район, с.п. Экажево;

- 06:04:0000006:335, Республика Ингушетия, Назрановский район, с.п. Экажево

Адрес, по которому заинтересованные лица могут ознакомиться с поступившим ходатайством об установлении публичного сервитута и прилагаемым к нему описанием местоположения границ публичного сервитута, время приема заинтересованных лиц для ознакомления с поступившим ходатайством об установлении публичного сервитута - Министерство имущественных и земельных отношений Республики Ингушетия, адрес: 368101 Республика Ингушетия, г. Назрань, пр. Базоркина, дом 70.

Адрес, по которому заинтересованные лица могут подать заявления об учете прав на земельные участки, а

также срок подачи указанных заявлений

Министерство имущественных и земельных отношений Республики Ингушетия, адрес: 368101, Республика Ингушетия, г. Назрань, пр. Базоркина, дом 70, в течение 15 дней со дня опубликования сообщения о возможном установлении публичного сервитута в порядке, установленном для официального опубликования (обнародования) правовых актов поселения, городского округа, по месту нахождения земельного участка и (или) земель, указанных в пункте 2 данного сообщения.

Официальные сайты в информационно - телекоммуникационной сети «Интернет», на которых размещается сообщение о поступившем ходатайстве об установлении публичного сервитута - <https://mizo-06.ru/>

Дополнительно по всем вопросам можно обращаться:

Общество с ограниченной ответственностью «Альянс-Групп»:

386140, Республика Ингушетия, город Назрань, ул. Солнечная (Насыр-Кортский Административный Округ Тер.), д. 25. Тел.: +7-938-343-04-04.

Графическое описание местоположения границ публичного сервитута, а также перечень координат характерных точек этих границ размещено на официальном сайте Министерства имущественных и земельных отношений Республики Ингушетия <https://mizo-06.ru/>